

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juan

Tū'ún Xuva kō e kúvi ñatii

1 Nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa ne, e dúkuan tuvi Tú'ún san. Tuví dadii ña ni Xuva kō né, Xuva ko ñā di. ²Divi ñā é tuví dadii ña ni Xuva ko ūun tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ³Un ntíí ntíí é ió ne, mii ñā de kú'vē ñā. Ña túvi nee iñá te ña ni de kú'vē ñā. ⁴Divi ñā é kantito ña ne, tā'xi ña un ntíí é ió. Ntuvi iña ñá ne, kaxi'í nuu iña ko un ntíí ntíí o. ⁵Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi vīi é neé san nánta'va.

⁶Xío uun ñā'a, ña táxnuu Xuva kō, ñá naní Juan. ⁷Divi tsiñu ña é kāda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuinti'xe un ntíí ntíí ñā'a san Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kākā'an ñā. ⁸Ñá tē divi ñā e kúvi ñā ñu'ú san, tsí da ti tsi táxnuu Xuva ko ñā é kā'an ñá kuenta iña ñu'ú san. ⁹Ña e kúvi ñu'u nti'xe ne, vé'xi ña ñuxiví san ne, nāxi'í nuu ña iña un ntíí ntíí ñā'a san.

¹⁰Ika ña ñuxiví sa ne, kuān te mii ña de kú'vē ñá ne, ña ntoo ñuxiví sa ne, ñá ni nakiní ña ña xoo ñá'a ñā. ¹¹Xée ña ñuú mii ñā, ntá tsi ña ñuú ña ne, ña ni ntío ña nakiní ña ñā. ¹²Ntá tsi xoo ñá'a,

ñā é nakiní ña ne, xé'e ñā é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xōó ka ñā'a, ñā e ntákuinti'xe i ñā. ¹³Kuvi ña i'xá Xuva kō ne, ñá tē ntákaku ña vata ō ntákaku ñā'a ñuxivi; ñá te ñā'a san ntáde ña é kōo i'xá ñā, tsí mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ñā.

¹⁴Divi Tū'ún tsikán ne, kuvi ñatíí ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dōo kakuinima ñá kō. Da mii tsí é nuu é ntaā í kākā'an ñā. Vá'ā kue'en ñá vata ō va'á Xuva kō, tsí da xé i'xá mii ña ñā. ¹⁵Juaan sán ne, kākā'an ñá kuenta iña ñā:

—Ñā sá'á ne, divi ñā é kākā'an u kuenta iña ñā. Divi ñā é vé'xi ña ata kō ne, díí ka ka'nu ñā'a ñā é xu'u, tsí díí ka di'na tuví ña da káku u —ka'an ñā.

¹⁶É nī'i ko, un ntíí ntíí o, é vā'á iña ña, e dá mii tsí é ntēkú ka doméni e tá'xi ña kō. ¹⁷Tsí leí san ne, xée ntā'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuinima Xúva ko ko, ni tū'un é nuu é ntaā í san ne, xée kuēnta iña Jesúcristu. ¹⁸Nté uun ito vata xoó kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ñā e dóo kakuinima ñá ne, kantada ntaa ñá ni kō nté kaa Xuva kō.

**É kāká'án Juaan Bautista kuenta iña
Jesúcristu**

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹Ña Israee, ñá ntoo Jerusaleén ne, taxnúu ña dutú san nī ña levitá san é tsixe'e ñā Juaán san xoo ñá'a ntu ñā. ²⁰Juaán san ne, kantada ntaa ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñā te dívi u é Cristú u —ka'an ñā.

²¹Tsixe'e xtuku ñā ñā:

—¿Xoó ntu ñā'a nto kuan? ¿Ō ñā Elía ntú nto, kuān? —ka'an ñā.

—Ñā'á ni san —ka'án Juaan.

—¿Vá divi ntu ntō ñā ka'án naa Xuva ko, ñā tsíkan? —ka'an ñā.

—Ñá'ā —ka'an Juaan.

²²Kidáā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ká'an nto xoo ñá'a nto vata koo é kūvi ka'an ntí nī ñā táxnūu ntí.

¿Nté ntu koo ka'an nto kuenta iña mii nto? —ka'an ñā.

²³Kidáā ne, kaka'án Juaan:

—Xu'ú ne, kūdii uun tatsin é kaika má kū'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuénta iña Tó'lo kō”, vata ō xntée na'a ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isáia, kídaā —ka'an ñā.

²⁴Ñā táxnūu ñā fariseu é ká'an ñá nī Juaán ne, ²⁵tsixe'e ñā ñā:

—¿Nté kui kanakütsi ntute ku nto ñā'a sán tē ñā te Crístu nto, tē ñā te Élia nto, tē ñā te divi ñā ka'án naa Xuva ko ntō? —ka'an ñā.

²⁶Kaka'án Juaan ni ñā:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kánakütsi ntute ú ñā'a san. Ntá tsi ntitsí uun ñā'a mé'ñu ntō, ñā é vāta kíni nto.

²⁷Divi ñā ne, rkontúvi vé'xi ñā é xū'u, ntá tsi divi ñā né, odo nuū ñā é xu'u. Tsí xu'ú ne, ñá tē neé nuu

á'vi ko, nté nantii ú nti'xen ñā —ka'an ñā.

²⁸Sá'ā kúvi ñuú Betania, divi ñūu é tuví uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jórdaan, mí kanakütsi ntute Juaán san ñā'a.

Jesuu, ñā kúvi a le'ntu Xúva kō

²⁹Utén san ne, iní Juaan tsí vé'xi Jesuu mí tuví ñā ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—iUn kaa Á Le'ntu Xúva kō, ñā e ntá'vi kuétsi i iña un ntí' ntí' ñā'a, ñā ntántoo ñuxiví sa! ³⁰Divi ñā é kāká'án u ni ntō tsí rkontúvi vé'xi uun ñā'a, ñā é odo nūu kue'en é xu'u, tsí e dúkuān tuví ñā da káku u. ³¹Nté xu'u ñá iní u xoo ñá'a ñā, ntá tsi vé'xi u, véxnakutsi ntúte ú ñā'a san vata koo é ñā Israee san ne, na nā kiní ñā ñā —ka'an ñā.

³²Kaka'an xtúku Juaan:

—Iní u Espírítu Xuva kō dá vé'xi ñā nte e dukún kán é vāta kaa paloma káa ñā ne, kántékú nti'i ñā ata tsíó ñā. ³³Xu'ú ne, ntē vata kutúni ko xoo ñá'a ñā, ntá tsi ñā táxnūu ko é nakütsi ntute ú ñā'a sán ne, kaka'an ñá ni ko: “Te kíni nto tsí inu ñú'u Espírítu mí ntitsi úun ñā'a, te kutuvi ni'i ñā ñá ne, divi ñā é kué'é ñā é kūnuu Espírítu Sántu nima ñá'a san.” Kuan ō ka'an ñā. ³⁴Xu'ú ne, iní u ñā ve ne, ka'án u ni ntō tsí divi ñā é I'xá mii Xuva ko ñā —ka'án Juaan.

Ñā ntántikin dí'na Jesuu

³⁵Utén san ne, ntāñi xtúku Juaan ni uvi ñá'a, ñā ntántikin ñā. ³⁶Dā iní ñā tsi ita ntí'xin Jesuú ne, kaka'án Juaan:

—iUn kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ñā.

³⁷Ntúvi ña'a, ña ntántikín Juaán san ne, tēkú ña é kuān ó kaka'an ñá ne, kué'en ña, kúntíkín ña Jēsuu kídaā. ³⁸Xkokoto Jesuu áta ña ne, iní ña tsi ntántikín úvi ñā'a ña'á san ñá ne, dá kakā'an ñá, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu ntánantuku ntō?

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, ¿mí'i ntú tuví nto? —ka'an ña.

³⁹Kaka'an ñá ni ñā:

—Kixkóto nto —ka'an ña.

Kué'en ña né, iní ña mí tuví Jesuú ne, ikān intóo ña ni ña ntúvi tsikan ũun ñúu, tsí e kuáa xee ña.

⁴⁰Uun ña'a, ña e téku i é kākā'án Juaán ne, kúntíkín ña Jesuu.

Andree náni ña. Ení Simuun Pedru ña. ⁴¹Di'na nántuku ña ēñi ña Simuún ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti Mesia, ña e ntáka'an ña é Cristu, ña táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

⁴²Ntēka Andree ña mí tuví Jesuu. Īto Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Dīvīn né, Simuun, i'xá Juaan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ña.

(Cefá ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánaee

⁴³Utén san ne, kaka'an Jēsuu tsí ki'in ña ñuú Galilea. Ikān náni'i ñá Felipé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kúntikín ko ve —ka'an ña.

⁴⁴Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñúú Andree ni Pedrú di.

⁴⁵Felipé ne, nántuku ña Natánaee ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti ña é kākā'an Muísee íni librú leí san, nī é kākā'an ñá ka'án naa Xuva kó di. Dīvi Jēsuu,

i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁴⁶Kidáa ne, kaka'an Natánaee ni ña:

—¿Vá iō ntu é vā'a e kií nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ña:

—Kixkóton ve —ka'an ña.

⁴⁷Dā íni Jesuu tsi vé'xi Natánaee mí tuví ña ne, kaka'an ña:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israee. Nā íni eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

⁴⁸Kaka'an Nátánaee ni ña:

—¿Nté ō íni ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ña: —Íní u o dá nuun má tun ígu san di'na dá kána Felipe o —ka'an ña.

⁴⁹Kaka'an Nátánaee ni ña kídaā:

—Mastru, I'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei iña ñá Israee san nto —ka'an ña.

⁵⁰Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Kakuinti'xe o tsí da xé kākā'án u é íni u o má tun ígu san? Ntá tsi da ve kinín nuu i é díi ka'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

⁵¹Kaka'an xtúku Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Vi'i a vé ne, kiní nto e dukún kán é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa kantii ña mí tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatii —ka'an ña.

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

2 Dā kúvi uni ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jēsuu. ²Kána ña Jesuu ni ña ntín'i ña é k'īn ña víko sán di. ³Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jēsuu ni ña:

—Ña túvi ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

⁴Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto ni kó, ñadī'i, tsí vata xée ura i íñá ko? —ka'an ña.

⁵Kidáa ne, kaka'an dí'i ña ni ña ntátsu'un ko'o san:

—Vií nto nee íña é ká'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

⁶Ikān ne, ió iñu kidi é kūvi xuu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatā xkoó ini ña. É un é un kídī ne, kakii kú've te uun siēntu lítru. ⁷Kaka'an Jesús ni ña:

—Tsu'un tsitu nto ntūte kídī san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntūte un tsi nte xú'u i ne, ⁸kaka'an Jesús ni ña:

—Ki'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña.

Kuān o dé ña. ⁹Dā íto ntee vartuma kuinúu sán ntute e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñá ni ini ña mí'i vē'xi. Ntá tsi ña ntátsu'un ko'o sán ne, ini ña, tsí ña táva ña. Kāna vartuma kuinúu san ñatīi, ñá dā ve tánta'a sán ne, ¹⁰kaka'an ñá ni ña:

—Un ntí'f ntí'f ña'a sán ne, di'na katsu'un ña ntute tinti'ō é dí'f ka va'á san. Ntá tsi te íta ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kidáa táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi ña divi ntō ne, dá ntē veví'f katavá nto ntute tinti'ō é dí'f ka va'a —ka'an ña.

¹¹Sá'a idé Jesús ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galileá ne, kūvi di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kūtuni ñá'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kidáa né, kuínti'xe ña ntini'i ña.

¹²Kidáa ne, kué'en ña ñuú Capernau ni ña ni ení'f, ni ña

ntini'i ña di. Ikān intóo ña te ūvi uni ntúvi.

Dā ntántoo Jesús ini ukún ña Israeé

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israeé san ntuvi da nátavá Xuva ko ña ñuú Egítō ne, kúntāa Jesús ñuú Jerusalem. ¹⁴Dā kukí'vi ña má ūkún ka'nu kán né, nāni'i ña ña ntádiko duntíkī, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntoo ña ntánadama diu'ún di. ¹⁵Dā íni Jesús ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi nūu ña ña'a sán, nakúnu ña ña má ūkún kan, ni ūn ntí'f ntí'f duntíkī ni lē'ntú ne, nantáva ña mēsa ñá ntánadama diu'ún san. ¹⁶Kaka'an ñá ni ña ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto lāa san kí'i kán. Ña kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vi —ka'an ña.

¹⁷Kidáa né, ña ntini'i ña san nánū'u ña iní'f ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Dōo u'vi kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸Kidáa ne, tsixe'ē ña Israeé san ña:

—¿Nee ntu nuu i e dóo ka'nu nañé'e ntó ntí'f kuān, vata koo é ni'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ña.

¹⁹Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña: —Nakatsin nto xúkūn sa'á ne, tē kúvi uni ntúvi naxntí'si xtúku u —ka'an ña.

²⁰Kidáa ne, ntáka'an ñá Israeé san:

—Úvi díko iñu kuia dé tsiñu ña'a e xntí'si ña xúkūn sán ne, ña divi ntó ne, úni ntuvi tsi naxntí'si ntó, ka'an nto —ka'an ñá Israeé.

²¹Ntá tsi xúkūn é kākā'an Jesúsú ne, kūñú mii ñā kúvi. ²²Dukuān né, dā ntóto Jesuu rkontūvi é xi'i ñā ne, nānu'u ñā ntini'i ñā ini ñā tsi kuan ō ka'an ñā sa'á ne, kuinti'xe ñā tú'un Xuva kō é ūve na'á san, ni tú'un é kākā'an Jesúsú ni ñā dī.

Iní Jesuu níma ñá'a san

²³Dá tūví Jesuu ñuú Jerusaleen ntuvi dá ñu'u viko, ñā te da dīi ñā'a kuinti'xe ñā ñā dá ini ñā nuu i e dóo na'nu é idé ñā. ²⁴Ntá tsi Jesúsú ne, ñā ni intée ini ñā ñā'a san, tsí ini ñā nte ntáa nima ñā. ²⁵Ñā ni ntío é kākā'an ñá'a san ni ñā nte ntáa ta'an ñā, tsí ini ñā nté ntaa nima ún ntíi ntíi ñā'a san.

Jesuu ni Nicódemu

3 Xío ūun ñā'a ñā fariseu, ñā nani Nicódemu, ñā tsiñu ñuú Israee. ²Xée ñā é niñu mí tuví Jesúsú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mastru, iní ntí tsí taxnuu Xuva ko ntō é nañe'ē ntó ntí. Tsí nté uun ñā'a ñā kuvi víi ñā nuu i e dóo ka'nu vatā ó de nto tē ñā te Xuva ko túvi ni'i ñā ñā —ka'an ñā.

³Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kù'vé Xuva ko tē ñā kaku é kuvi uvi ito —ka'an ñā.

⁴Kaka'an Nicódemu ni ñā:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o tē kuáta ō? ¿Vá kúvi ntu nakunuu xtuku o ini i'xí dī'i kō é kaku xtuku ō? —ka'an ñā.

⁵Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Xoo é ñā kaku i ni ntute ni Ēspíritū ne, ñā kúvi kī'ví ñā mí kadē kù'vé

Xuva kō. ⁶Nee é kakaku nī kúñū né, kúñu kúvi; ntá tsi nee é kakaku ni Ēspíritū ne, Espiritu káduku ntée. ⁷Ñá ku da kudū'va o é kākā'án u ni ō é kantio é kākū xtukun. ⁸Tátsin sán ne, kainu da mí'i ka mí ntio i. Kuān te díto é kākā'an ñu'u ne, ntá tsi ntē ñā kutúni mí vē'xí, ntē ñā kutúni mí kī'ín dī. Kuan tsi ió iña un ntí'i ñā'a, ñā é kakuni'i Ēspíritū Xuva kō —ka'an ñā.

⁹Kidáā né, tsixe'e xtuku Nicódemu:

—¿Nté ntū ó sá'a? —ka'an ñā.

¹⁰Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā: —Divín é mastrun iña ñā Israee ne, ¿vá ñā ntu inin sá'a? ¹¹Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō. Ntáka'án ntí nēe é iní ntí. Ntántaa ntí nēe é iní ntí, ntá tsi divi ntō ne, ñā ntákuinti'xe nto nēe é ntáka'án ntí. ¹²Tē ñā ntákuinti'xe nto é kākā'án u ni nto iña i é ió ñuxiví sa ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto te ká'án u ni ntō iña i é ió e dukún kán?

¹³Tsi nté uun ñā'a vata ntaa ñā e dukún kán. Mii tsi u é vē'xí u e dukún kán é vē'xí u í ñatíi. ¹⁴Vata tsí o dé Muisee é xkaa dukún ñá koó san ñuu itsí kán né, kuan tsí koo ntaa ntita dükún u dī, xu'u é vē'xí u í ñatíi. ¹⁵Da xōó ka ñā'a é kuinti'xe i kó ne, ní'i ñā ntuvi vā'á iña ñā ntii dañu ntúvi.

E dóo ntio Xúva ko ñūxiví sa

¹⁶E vánchu'ūn ntío Xuva ko ñūxiví sa ne, tā'xi ñā I'xá mii ñā, vata koo é un ntí'i ñā'a, ñā é kakuinti'xe i ñā ne, ñā kunāá ñā, tsí ntii dañu ntuvi kuntoo ñā ni Xuva kō. ¹⁷Tsi ñā ni taxnuu Xuvá kó ko, xu'u é I'xā ñā, ñūxiví sa é na

nākunaá u nto, tsí táxnūu ña ko é nakākú u nto.

¹⁸Xoo é kākuinti'xe i kó ne, ñá nī'i ña é ntō'o ña kuenta iña kuétsi ña. Ntá tsi xoo é ña kākuinti'xe i kó ne, é io é ntō'o ña, tsí ña ni kuinti'xe ña ko, xu'u é I'xá mii Xuva kō. ¹⁹Dukuān ne, nī'i ña é ntō'o ña, tsí xee ñú'ú san ñuxiví a, ntá tsi díí díí ka xkúntee iní ña mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii ku'ēn tsi é kīni kaa ntáde ña. ²⁰Da xōó ka ña'a, ña é kade é kīni kaa ne, ña ntío kue'en tsí ña ñu'ú san. Ntē ña kaxee étsin ña mí kaxi'í nuu, vata koo é ña tídito nuu i é kāde ña. ²¹Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kade é nuu é ntaā í ne, kaika ña mí kaxi'í vata koo é na tídito tsí kade ntaa ña vatā ó kaka'an Xúva kō é vii ña —ka'an Jesús.

Kaka'an xtúku Juaan Bautista ni Jesús

²²Dā kúvī sá'a ne, kué'en Jesús ni ña ntiní'i ña ñuú Judea. Ikān intóo ña, ntánakutsi ntute ña ña'a san.

²³Juaán dī ne, kanakūtsi ntute ña ña'a, ña ñuú Enoo é tuví étsin ñuú Saliin, tsí dóo iō ntúte ikān. Ntáñe'e ñá'a san ne, ntaítsi ntute ña. ²⁴Tsí vata kúnuu kutū Juaan.

²⁵Ío ña ntántikín Juaán ne, eni nt'u'u ña ntátiin nuu ña nī uun ña'a ña Israee kuénta iña í vatā xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ña. ²⁶Kué'en ña mí tuví Juaán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, ña itúvi nī'i nto diñi ntute ka'nu Jordaán san, ña é kākā'an ntó nī ntí ne, é kanakūtsi ntute ña ña'a dī. Un ntíí ntíí ña'a san ntáñe'e ñá nta'a ña ve —ka'an ña.

²⁷Kidáā ne, kaka'án Juaan ni ña: —Ña túvi nee iña é nī'i kó tē ña te Xuva ko tá'xi ña. ²⁸Tēkú nto lo'xo mii ntō é kākā'an u tsí ña te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u dī'na táxnūu ña ko. ²⁹Xu'ú ne, vata kaa ña vá'a tiin nī'i ña é da vé tánta'a kaa u. Dukuān dīni ña da téku ña é kākā'an ñá tánta'a san. Dukuān dīni ko dī. ³⁰Dīvi ña ne, kantio é díí ka kaa dukún ka ña. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'án Juaan.

Ña vé'xi e dukún kán

³¹Ña vé'xi e dukún kán ne, díí díí ka ka'nu ña'a ña é un ntí'i o. Ña vé'xi ñuxiví a ne, ñuxiví sa kaduku ntée ña. Kaka'an ñá iña i é iō ñuxiví sa. Ntá tsi ña vé'xi e dukún kán ne, díí ka ka'nu ña'a ña é un ntíí ntíí o. ³²Kaka'an ñá nēe é ini ñá, nēe e téku ña, ntá tsi ña ntákuinti'xe ña'a san é kākā'an ña. ³³Xoó ña'a, ña é kakuinti'xe i é kākā'an ñá ne, ini ña tsí nuu é ntaā í kaka'an Xúva kō. ³⁴Ña vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an ña tú'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu ña. ³⁵Dóo kuinima Xúva ko I'xá ñá ne, xé'e ñá é kadā kú'vē ñá da nēe ka ntí'i nuu i. ³⁶Xoo é kākuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, iō ntuví vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Xoo é ña kakuinti'xe i I'xá ña ne, ña túvi ntuví vā'á iña i tsí ntii dañu ntúvi kué'e Xuva kō é ntō'o ña.

Jesuu ni ñádī'i ñuú Samaria

4 Kútuni ñá fariseú san tsí díí ka ntántikín ña'a san Jesuú ne, díí ka titín ña'a kanakūtsi ntute ña é Juaán; ²kuān te ñá te mii Jesús kanakūtsi ntute ñá ña'a san, tsí ña

ntini'i nā san. ³Tēkú Jesuu sá'a ne, ntāka nā nūú Judea, kúnū'ú xtuku nā nūú Galilea.

⁴Dá kuē'en nā itsi kán ne, itā nti'xin nā nūú Samaria. ⁵Xée nā nūú Sica é kāduku ntée nūú Samariá san. Ikān tuvi étsin nū'u é xē'é Jacoo iña i'xá nā Josee. ⁶Ikān tuví pusu é xtúví Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dóo kue'e íka nā ne, ínūu da'na nā uun xo diñi pusú san. E dóko sa ká'ñu ntuví kídaā. ⁷Xée uun nādī'í, nā nūú Samaria, é tavā nā ntute ne, kaka'an Jēsuu ni nā:

—Tā'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an nā.

⁸(Tsí nā ntini'i nā ne, kuē'en nā má nūú san, kukuíñ nā é kā'xí nā.)

⁹Kaka'an nādī'í, nā nūú Samariá san, ni Jēsuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsí xu'ú ne, nā nūú Samariá u ne, nto'ó ne, nā Israee nto —ka'an nā.

(Tsí nā vā'á odo ni'i tā'an nā Israeé san nī nā nūú Samariá ne, ntē nā ntāka'an ni'i ta'an nā di.)

¹⁰Kídaā ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā ni nādī'í san:

—Tē dí inin neé kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo nā'a kaikan nā ntute ne, divin é kākan ntúte nta'a nā ne, ta'xi nā ntute é kata'xi ntuví vā'á iña o —ka'an nā.

¹¹Kaka'an nādī'í san ni nā:
—Ntá tsi nā túví nee iña é tāvā nuu nto ntute san, tsí dóo kūnu pusú san. ¿Mí'i ntu tāva nto ntute é ta'xi ntuví vā'á iña kó kuan? ¹²¿Vá díí ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jācoo? Tsí divi nā xtúví nā pusú sa'á ne, i'a xí'i nā ntute, ni i'xā nā, ni kīti nā di —ka'an nā.

¹³Nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā ni nā:

—Xoó nā'a é kaxi'i ntute sá'á ne, da nuu da kuií tsi kaitsi nā ntute.

¹⁴Ntá tsi tē xoó ko'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito nā itsí ka nā ntute. Ntute é kuē'é u ne, vata kaa mí kakene mii ntúte é kata'xi ntuví vā'á iña nā ntii dañu ntúvi, kuan kāa nima nā —ka'an nā.

¹⁵Kaka'an nādī'í san ni nā:

—Ún tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é nā itsí ka kó ntute ne, nā kixtāvā ka ú ntute i'a —ka'an nā.

¹⁶Kaka'an Jēsuu ni nā:

—Kunakuekán xii o ne, dá kī'xin xtukun.

¹⁷Nantíko kōo nādī'í san, kaka'an nā ni nā:

—Xōó xii ko —ka'an nā.

Kaka'an Jēsuu ni nā kídaā:

—Vá'a ó kaka'an tsí xoó xii o. ¹⁸Tsi é ū'un xii o ne, nā é tuvin ni'in vevíí ne, nā te xii mii ō. Nuú é ntaā i é kāka'an —ka'an nā.

¹⁹Kaka'an nādī'í san ni nā:

—Divi ntō ne, kutuní ko ve tsi nā é kāka'an naa Xuva ko nto.

²⁰Tatá vi'i ntí, nā intóo dí'na ne, i'a kixka'an ntâ'ví nā ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsi divi ntō é nā Israee ntó ne, ntāka'an nto é ntio é kī'in o nūú Jerusalem é kā'an ntâ'ví o ni Xuva kō —ka'an nā.

²¹Kídaā ne, kaka'an Jēsuu ni nā:

—Na kuinti'xe o é kāka'an u ni ō: Tsi vé'xí ura é nā ki'xí ka nto nte i'a, nté nūú Jerusalem é ka'an ntâ'ví nto ni Xuva kō. ²²Ntē nā ini nto xoo é ntānuu iní nto, ntá tsi nti'í ne, iní nti xoo é ntānuu iní nti, tsí tatá Israee vé'xí nā é nakakú un nti'i nā'a san. ²³Ntá tsi vé'xi

ntuvi ne, divi é ntoo ò veví, é ña'a, ña ntánuu iní nti'xe i Xuva kō né, kaniñ nima ñá ntikāñ ña é nuu é ntaā i. Ña kuāñ ntāa san, divi ñā é kanantuku Xuva kō é nanū'u ñā iní ña ña. ²⁴Tsí Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīnī o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuīnima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é ñi kue'én ini ña nanū'u ñā iní ña ña —ka'an ña.

²⁵Kaka'an ñādī'í san ni ñā:

—Ini u tsí ki'xi uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kuanāñ Cristu. Tē xee ñā ne, divi ña nañ'e ñā ko é uun ntī'í —ka'an ña.

²⁶Kaka'an Jesúsui ni ña kidaā:

—Divi san xu'u é kaka'an ní'in —ka'an ña.

²⁷Kidāā ne, naxee ñā ntini'i ñā. Koó dā kúdu'va ña é kaka'an ñā ni uun ñādī'í. Ntá tsi nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña é tsix'e ña ñā nté koo, ò nee núu i ntatín ña ni ñādī'í san. ²⁸Ikan tsí xtúvi mii ñādī'í san xoó ña, dá kúnú'u ña má ñuú san, kaka'an ñā ni ñā'a san:

²⁹—Kamá san nto, kixkoto nto uun ñatīi, ña é kaka'an ní ko nee ntī'í ntī'í é idé u. ¿Vá ñā ntu te divi ña é Cristu ña, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

³⁰Kidāā né, kii ña, kue'en ñā ni ñā mí tuví Jesuu. ³¹Ñi dukuan ña ntini'i Jesúsui ne, xe'e kuétsi ña ñā é ká'xi ña.

³²Ntá tsi kaka'an Jesúsui ni ña:

—Ío é ká'xi u e ñā ini nto —ka'an ña.

³³Ntátsix'e tā'an ña:

—¿Vá xoó ntu e kíxni'i i é ká'xi ña? —ka'an ña.

³⁴Kaka'an Jesúsui ni ña:

—É ká'xi u ne, divi é káda ntaa u é ntio ña táxnūu ko, é vii ntī'í ú

tsiñu ña. ³⁵¿Vá ñā ntu té xkoó ka'an nto: “Kakunaá kimi xōo dá ta'vi ò”? Xu'ú ne, kaka'án u ni ntō: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē. ³⁶Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuido ña nuu i e dóo nuu á'vi i ntii dañu ntūvi. Kidāā ne, ña ntaí'xi san kuntoo díni dadīi ña nī ña ntáta'vi san te kúvi. ³⁷Nuu é ntaā í vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña katá'vi i. ³⁸É taxnūu u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, divi ntō va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

³⁹Ñá te da dii ña ñuú Samariá san kuínti'xe ña Jesuu kuénta iña i e ntāa ñādī'í san ni ñā, dá kakā'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ñā nī ko é uun ntī'í é idé u di'na”, ka'an ña. ⁴⁰Dā xee ñā ñuú Samaria mí tuví Jesúsui ne, tēe koó ña ña é kutuví ña. Íntoo ña ni ña ūvi ntūvi. ⁴¹Kidāā ne, dií dií ka kue'e ña'a san kuínti'xe ña Jesuu kuénta iña tú'un é kaka'an ña. ⁴²Ntáka'an ñā'a sán ni ñādī'í san: —Ntákuinti'xe ntí ve, ntá tsi ñá te da mii tsí é kaka'an ntó nī nti, tsí téku mí nti é kaka'an ña. Kūtuní nti tsí divi ntí'xe ña ña kixnákaku ñuxiví sa —ka'an ña.

Dā nta'vá'a Jesuu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

⁴³Dā kúvi uvi ntūvi ne, ntaka ña ikāñ, kúnū'ú ña ñuú Galilea. ⁴⁴Tsí vata ò ka'an mí Jesúsui ne, nté uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko ne, ñá tē ntaíko ñu'u ña ñuú ña ña. ⁴⁵Ntá tsi dā náxee Jesúsui ñuú Galileá ne, dōo diní ña'a san é vē'xi ña. Tsí da xé ñe'e ña ñuú Jerusaleen da kúvi viko sán ne, iní ña nee ntī'í ntī'í nuu i é idé Jesuu íkāñ.

⁴⁶Nāxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuíi san ntute tinti'o. Ñuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatíi, ña kade tsiñu iñá reí ne, etsin i'xá ña. ⁴⁷Dā téku ña tsí e ntáka Jesuu ñuú Judeá ne, nāxee ña ñuú Galileá ne, kué'en ñā mí tuví ña, kúkoto ñá te kĕ'in ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi. ⁴⁸Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tā'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuinti'xe nto —ka'an ña.

⁴⁹Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá reí san ni ñā:

—Vií nto da xē'e, ki'in kúdii nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

⁵⁰Kidāā ne, kaka'an Jéssuu ni ña: —Kunú'u nto nú vi'i nto kān, tsí i'xá nto ne, kantíto —ka'an ña.

Kuinti'xe ña tsiñu i san é kākā'an Jéssuu ni ñá ne, kúnū'ú ña. ⁵¹Dā ve tsi kunú'u ña itsi kān ne, véxnākuetu itsi ña ntáde tsiñu iñā ña. Ntáka'an ñá ni ñā tsí kantíto i'xá ña.

⁵²Kidāā né, tsixe'e ña ñā neé ura iñi ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñā:

—Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³Kūtuní uva i'xá san tsí divi tsi ūra é kākā'an Jéssuu ni ña tsí kantíto i'xá ña. Kidāā né, kuinti'xe ña Jesuu, ni un ntíi ntíi ñavi'i ña.

⁵⁴Sá'a kuvi ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jesuu da ntáka ña ñuú Judea, da náxee ña ñuú Galilea.

**Dā ntavá'a Jesuu uun ña
natíin, ña ñuú Betseda**

5 Dā kútítin ntuvi ne, ide tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa

Jesuu ñuú Jerusaleen. ²Ikān ne, tuví uun ntó'o mí kāñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani Bētseda é tū'un hébreu. Ió u'un corídoó díñi ntute sán ne, ³ñá te da dii ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kān. Iō ñá ne, skuaā ña, xné'ē ña, ñá natíin i dí ne, ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san. ⁴Tsí un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntúte san ne, kakanta nuu ntúte san. Xoó ña'a é di'na nakō'xó nuu i kúñu i iní ntute sán tē kánta ne, ntuvá'a ña da neé ka nuu kuí'i kakúvi ña. ⁵Ikān tuví uun ñatíi é ōko xe'un uni kuíā é nchokuví ña. ⁶Iní Jesuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevii tuví nteē ñá ikān. Kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ntio nto o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷Kaka'an ñá natíin i san ni ña: —Xōxó ña'a xntii i ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho kí'vi ú ne, é tūku ña'a kúné'ē ña kúkí'vi ña —ka'an ña.

⁸Kaka'an Jéssuu ni ña: —Nakuíñin. Nakí'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvi tsikán ne, ntuvi iō dá'na. ¹⁰Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dā vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvi é ntoo da'na ō. Ña kuvi é ntaa ni'i nto xuvi ntō vevii —ka'an ña.

¹¹Kaka'an ñá ni ñā:

—Ña é ntavá'a kó ne, divi ña kākā'an ñá ni ko: “Ntaan ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹²Kidāā ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni ò é na ntaan ni'in xuvi ò ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, ñá ini ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jesuú ne, kii nteé xio ña mé'nū ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikān. ¹⁴Dā rkontūvi náni'i tā'an Jesuu ña ini ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Ñá ku viín kan é kīni kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kui'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵Ñatií san ne, ntāka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ña Israeé san tsí Jesuu náni ña é ntavá'a ña.

¹⁶Dukuān ne, íntikin nuu iní ña Israeé san Jesuu. Ncho ka'ní ña ña, tsí idé ña sá'a ntuvi é iō dá'na.

¹⁷Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Uvā kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevíi ne, dukuān é xū'ú ne, kade tsiñu ú di —ka'an ña.

¹⁸Dukuān ne, díi díi ka ncho ka'ní ña Israeé san ña. Ñá te da mii tsí é ña ni de ntāa ña é kūtuví da'na ña ntuvi dá iō dá'na, tsí da xé kaka'an ña tsí Xuva kō né, divi ñá é uva mii ñá ne, kade ña tsí dadii ña ni Xuva kō.

Tsiñu é kūvi víi I'xá Xuva kō

¹⁹Kidāa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kúvi neé vii u é kuenta iña míi ko, xu'u é I'xā ñá ko. Tsi dá mií é vii ú vatā ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, divi tsí kade ú di, xu'u é I'xā ña. ²⁰Tsi dóo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xā ñá ko ne, kanañē'e ñá ko é un ntí'i nuū i é kāde ña. Nuu i é díi díi ka na'nu nañē'e ñá ko vata koo é un

tsi kudū'va nto. ²¹Vatā ó de Uvā kó é kanantōto ña ña xi'í san ne, vata ò kaxe'é ña ntuvi iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kūvi víi u kué'ē ú ntuvi iña i dá xōo ka tsi é ntio ko.

²²Ñá te mii Uvā kó é kākā'án ñá xoo é vā'a i, xoo é ña vā'a i, tsi é naxnuu nta'a ñā ko é xū'u víi u sá'a, ²³vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntō kó xu'ú vatā o ntaíko ñu'u nto Uvā ko. Xoo é ña kaíko ñu'u i kó ne, ñá te kaiko ñu'u ña Uvā kó di, tsí divi ñá é táxnū ña ko.

²⁴Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoó ña'a, ña é katekú i tú'ūn kó ne kakuinti'xe ña ña táxnū kó di ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Ñá ní'i ña é ntō'lo ña. Tsí é itā ntí'xin doxi'í san iña ñá ne, e ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá ve. ²⁵Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi vé'xi úra ne, e xéé vevii, é tēkú un ntíi ntíi ña xi'í san tatsín ko, xu'u é I'xá Xuva kō u. Xoó ña'a é kaeni tutun ñá ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña. ²⁶Tsí vata tsi kaa Uvā ko, é ió ntuvi iña mii ñá ne, kuan tsi ò tá'xi ña ko é kōo ntuvi iña míi ko di, tsí xu'u é I'xá mii ñá né, ²⁷tā'xi ña ko é kadā kú'vé u é un ntí'i iña ña'a, tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatii. ²⁸Ñá ku da kudū'va nto é kākā'án u sá'a, tsí xee úra i é un ntí'i ña xi'í san tekú ña tatsín ko. ²⁹Kidāa ne, ntii ña nú ñaña ña. Xoó ña'a é edé ña é vā'á ne, ntoto ña é ní'i ña ntuví va'á iña ña. Ntá tsi xoo ñá'a é edé ña é kīni kaa ne, ntoto ña é ní'i ña dō'vi kan.

Xoo tá'xi i é kūvi víi Jesuu e káde ña

³⁰Ña kúvi nee iña é vii ú kuenta iña míi ko. Vata tsí o tékū ko é kākā'án Úvā kó ne, kuan tsi ó kade

kû'vé u dí ne, vá'a tsí ó e kade kû'vé u, tsi ñá te kuēnta iña mií ko kade u, tsí kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko. ³¹Ña kúvi ntantaa u iña mií ko, tsí ña kaidiá'vi. ³²Ntá tsi ió ña é ntantaa ña kuenta iñá ko. Iní u tsí kaka'an ñá nee iña é nuu é ntaā i iñá ko. ³³Nto'ó taxnūu nto ña é tsixe'e Juaan iñá ko ne, nee iña é nantíko koō ná ne, nuu é ntaā i. ³⁴Ntá tsi ña káde ú kuenta é kaka'an ñá'a san iñá ko. Da ti tsi kaka'an u ni nto sāl'a vata koo é kūvi nakáku nto. ³⁵Juaan ne, vata kaa ñu'u é kai'xí ne, kaxi'í nuu ne, dōo diní nto é kuntōo da'na nto mí kaxi'í nuu ñu'u ña. ³⁶Ntá tsi ió xoo é ntáda ntaa í iñá ko é díi ka nuu á'vi ka é vāta kaa é kā'an Juaan. Tsi tsiñu é kade ú veví ne, mii tsi é kāntada ntaa é Uvā kó xnūu ntā'a ña ko. ³⁷Tsí Uvā kó, ña e táxnūu kó ne, mii ña kāntada ntaa ñá iñá ko. Nté uun ito vata téku nto tátsin ña. Ntē vata kiní nto ña nté kaa ña. ³⁸Ntē ña ni kánūu nima ntó tú'un ñá di. Tsi ña ni kuínti'xe nto ña táxnūu ña. ³⁹Dōo vá'á ó ntánakua'a vá'a nto tú'un Xuva kō é ūve na'a vata koo é ni'i ntó ntuví va'á iña ntó ntii dañu ntūvi, kuiní nto. Diví kuenta iñá ko é ūve na'a san. ⁴⁰Ntá tsi ñá ntio nto kuntikin ntó ko vata koo é ni'i ntó ntuví va'á iña nto. ⁴¹Xu'ú ne, ñá te kantukū u é kada ka'nu ña'a sán ko. ⁴²Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō. ⁴³Xu'ú ne, vé'xi ú kuenta iña Uvā ko ne, ña ntío nto é kutūví u ni ntō. Ntá tsi te tūku ñá'a ki'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidāá né, xtuví ntó ña. ⁴⁴¿Nté ntu koo kuínti'xe nto ve?

Tsí kūdii ntáde na'nu mii xnto tā'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dōo va'á nto. ⁴⁵Ñá ku dē kuení nto te xū'ú tsi'í kuétsi ú nto nuu Uvā ko, tsí mii Muísee san, ña ntántikin nto. ⁴⁶Tsí tē dí ni kuínti'xe nto é kaka'an Muísee ne, kuínti'xe nto kó di, tsí diví kuēnta iñá ko é kā'an ña. ⁴⁷Ntá tsi tē ña kuínti'xe nto e xntée na'a ña ne, ¿nté ntu koo kuínti'xe nto tú'un kó kuan? —ka'an Jesús.

Dā xé'e Jesuu é'xi u'un míil ña'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 Dā kúvi sá'a ne, Jesuú ne, ku'éen ña xīo diñi míni Galilea, díví tsi é kaka'an ña é Tiberiá di. ²Ñá te da díi da díi ñá'a san ntántikin ñá ña, tsí da xé ini ña nuu i e dōo ka'nu é kade ña, tsí kantavá'a ña ña ntánchokuví san. ³Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'i ña. ⁴E dokó sa xée ètsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israee san. ⁵Dā xkókoto Jesuú ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ñá ni Fēlipe: —¿Mí'i ntū kíkuiin o é kā'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña. ⁶Da ti tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto nteé ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsi ini míi ña nté koo víi ña. ⁷Kaka'an Fēlipe ni ña: —Ntē ña xee tá'an é ūvi sientu á'vi tañú'u kuiní o é kā'xi un ntíí ntíí ña'a san, kuān té un sín —ka'an ña. ⁸Uun ña'a ña ntini'i ña, ñá nani Āndree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña: ⁹—I'a ntísi uun na kudii, na é ni'i ú'un tañú'u sēvada ni úvi tsákā san,

²⁹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:
—Sá'a tsíñu é ntio Xuva ko é víi
nto: Na kuínti'xe nto ña táxnū ña
—ka'an ña.

³⁰Kidáa ne, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu nuu i nañé'e ntó nti
vata koo é kuínti'xe ntí nto tē íni
nti? ¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu víi
nto? ³¹Uva ata ika kō ne, é'xi ña é
nami mānaa ñuu itsí kān. Tsí vatā ó
uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'e
ñā tañú'ū é vē'xí e dukún kān é
kā'xí ña —ka'an ña.

³²Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō:
Ñá te Muisee ni ta'xi ña tañú'ū é
vē'xí e dukún kān, tsí mii Uvā kó
tá'xi ña tañú'ū é nuu é ntaā i é vē'xí
e dukún kān. ³³Tsí tañú'ū é kata'xi
Xuva kō né, diví é vē'xí e dukún
kān, é kata'xi ntuvi vā'á iña ña
ñuxiví sa —ka'an ña.

³⁴Ntáka'an ñā ni Jēsuu:

—Tā'xi nto ntí tañú'ū tsikan utén
utén ni —ka'an ña.

³⁵Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xu'u e kúvi ú tañú'ū é ta'xi
ntuvi vā'á iña nto. Xoó ña'a, ña é
kuntikín í ko ne, nté uun ito ká ña
kakin ña. Xoó ña'a, ña é kakuinti'xe
i kó ne, nté uun ito ka ña ítsi ñā
ntute di. ³⁶Ntá tsi vatā ó kākā'án u
ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá
tsi vata kuínti'xe nto ko. ³⁷Tsí un
ntí'í ñā é kata'xi Uvā kó ne, nta'a kó
xee ña. Xoó ña'a, ña é kantikín ko
ne, nté uun ito ña kiñū'ú u ña kí'í
kān. ³⁸Tsi vé'xi ú e dukún kān é víi
u vatā ó ntio ña é taxnū ko, ñā tē
dikí tsi míi ko víi u. ³⁹Sá'á tá'xi ña
é víi u: é ña nakunáa u nté uun e
xnúu nta'a ñā ko, tsí nantōto ntí'í ú
ñā ntuvi te ntí'í ñuxiví sa. ⁴⁰Tsí Uvā

ko ntio ña é na kiní un ntí'í ñā'a sán
ko, xu'u é l'xā ñā ne, na kuínti'xe
ñā ko. Ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii
dañu ntúvi ne, nantōtó u ña ntuvi
te ntí'í ñuxiví sa —ka'an ña.

⁴¹Dukuān ne, ká'an ntéé ña Israeé
san ña, tsí kaka'an ña é diví ñā
kúvi ña tañú'ū é vē'xí e dukún kān.

⁴²Ntáka'an ñā'a san:

—¿Vá ña ntu te ña sá'a é Jēsuu,
i'xá Josee? Tsí ini o úva ña ni dí'í
ñā. Dá kakā'an xkú ña tsí e dukún
kan vē'xí ña —ka'an ña.

⁴³Dukuān ne, kaka'an Jēsuu ni
ñā:

—E xée ó tsí ka'an ntée nto kó ni
tā'an nto. ⁴⁴Xoxó kuvi kuntikín i ko
tē ña te Uvā ko táxnū ña i, vata ó
táxnū ña kó di ne, nantōtó u ña
ntuvi te ntí'í ñuxiví sa. ⁴⁵Tsí vatā ó
uve na'a kaka'an ña ka'án naa Xuva
ko: “Mii Xuva ko nañé'e ña un ntí'í
ntí'í ña'a san”, ka'an ña. Dukuān né,
dā xóo ká ña'a, ña é kateku í ña, é
kakutú've i é kākā'án Úvā kó ne,
kantikín ñā ko di.

⁴⁶'Nté uun xoxo vata kiní i Uva kō.
Mii tsi u é vē'xí u nta'a ña é iní u
ñā. ⁴⁷Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō
tsí xoo ñā'a, ña é kuínti'xe i kó ne,
ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu
ntúvi. ⁴⁸Xu'u é tañú'ū é ta'xi ntuvi
vā'á san. ⁴⁹Tsí uva ata ika ntō ne,
e'xí ña manaa ñuu itsí kān né, dā
dúkuan tsi xi'í ña. ⁵⁰Ntá tsi xoo ñā'a,
ñā é kā'xí i tañú'ū é vē'xí e dukún
kān ne, ña kúvi ña. ⁵¹Xu'u kúvi ú
tañú'ū é kántíto é vē'xí e dukún kān.
Xoó ña'a, ña é kā'xí tañú'ū sá'á ne,
ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu
ntúvi. Táñū'u é tā'xi ú ne, kūñú mii
kó kúvi. Ta'xí u kúñū ko é ní'í ña
ñuxiví sa ntuvi iña ña —ka'an ña.

⁵²Kidáa ne, tsixe'e tā'an ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Ntē ntú koo ta'xi ña sã'a kúñu ñã é kã'xi o, é kuãn ó kaka'an ñã sa? —ka'an ña.

⁵³Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaã i é kãka'án u ni ntō: Tē ña ká'xi nto kúñu ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí, tē ña ko'lo nto níñí ko dí ne, ña túvi ntuvi vā'á iña nto. ⁵⁴Tsí xoo ñá'a, ña é kã'xí kúñu kó, nī ña é kō'o níñí ko ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantōto ú ña ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa.

⁵⁵Tsi kúñu kó ne, ita ntí'xe nto kuvi; níñí ko ne, ntute ntí'xe nto kúvi.

⁵⁶Xoo é kã'xí i kúñu kó, nī é kō'o níñí ko ne, nuu ña nimá ko ne, nuu ú nima ñã dí. ⁵⁷Uva kō, ña táxnūu kó, ió ntuvi iña ña. Dukuãn né, ió ntuvi iñã ko kuenta iña ña. Xoo é kã'xí i kúñu kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ñã kuenta iñã ko. ⁵⁸Kaka'án u kuenta iña tañú'ú é vë'xí e dukún kãn. Táñú'ú sa'á ne, ñã te vāta kaa manaa e é'xi ñata ntō, ña intóo kidaã, tsí dā dúkuan tsi xi'i ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é kã'xi tañú'ú sa'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

⁵⁹Sá'a kãka'an Jéssu dá nañé'e ña ña Israeé san má vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú Capernau.

Tū'un e nté koo ni'i ko ntúvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰Dōó titín ña ntántikin ñã ne, dā téku ña sá'a ne, ntáka'an ña:

—Dōo vi'xín o tū'un sa'a. ¿Xoó ntu kutí i é ki'in diki i? —ka'an ña.

⁶¹Kūtuni Jéssu tsí ña ni xkúntee iní ña é kãka'an ñã ne, kaka'an ñã ni ñã:

—¿Ñã xkúntee iní ntu nto é kãka'án u san? ⁶²¿Ntē ntú koo kuvi tē iní nto ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí, te kúntáa u e dukún kãn mí'i e dúkuãn tuví u? ⁶³Tsí Espiritū sán ne, divi ñã é kãta'xi ña ntuvi iña ko. Ña kuntito ó te da mii tsí kúñu kō. Tū'un é kãka'án u ni nto ne, divi é vata kaa espíritū é kata'xi ntuvi vā'á iña nto. ⁶⁴Ntá tsi iō ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é kãka'án u —ka'an ña.

Tsí iní Jesuu nte dí'na xoo é kuinti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ñã dí. ⁶⁵Kaka'an ña:

—Dukuãn é kãka'án u ni nto dí'na tsí xoxó kuvi kuntikin í ko tē ña te Uvá ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶Nté ntúvi tsikán ne, dōó titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñã nī kántikín ka ñã ña. ⁶⁷Kidáa né, tsixe'e Jéssu ña é uxuvi ñã'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto dí? —ka'an ña.

⁶⁸Nantíko kōó Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoó ka ntu é kuntikín ntí, tsi tū'un ntō né, divi é kata'xi ntuvi vā'á iñã ntí ntii dañu ntúvi. ⁶⁹Ntí'í ne, é kuinti'xe ntí, é iní va'á ntí dí tsí divi ntō é Cristu nto, ña e dōo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vá ñã ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñã'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, e ña vá'a kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹Kaka'an ñã iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsí divi ñã é diko ña Jéssu rkontúvi, kuãn té kaduku ntée ña uxuvi ñã'a, ña ntini'i ñã san.

Ná ni kuintí'xe ení Jesuú san ña

7 Dā kúvī sá'ā ne, ika Jesuu ñuú Galilea. Ná ni ntio ká ña kī'ín ña ñuú Judeá san, tsí ncho ka'ní ña Israeé san ña. ²Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israee víko é kãñú'u ña vi'i xo'o. ³Dukuān ne, ntáka'an éní Jesuu ni ña:

—Ná ku kutúvín i'a. Kuē'én ñuú Judea vata koo é na kīni ña ntini'i ō san núu i é kaden. ⁴Tsí te xōo ñá'a ntio ña é kutuví ditó ña ne, ñá tē neé ka vii xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dóo ka'nu ne, kuē'en mí kīni ñá'a san o é da kanií ñūxivi —ka'an ña.

⁵Nté ení ñá ña ni kuintí'xe ña ña.

⁶Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Váta xēe ura iñá ko, ntá tsi ña ne, kuvi víf nto da neé ka ura nee iña é ntio nto vii nto. ⁷Ná te nee nuu i kainchu'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dōo ntaínchu'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ña nee é kīni kaa ntáde ña. ⁸Kue'én ntó viko san. Xu'ú ne, ñá kī'ín u vevii, tsí vata xee úra iñá ko —ka'an ña.

⁹Dā kúvi ka'an ña sá'a ni ña ne, ítví ka ña ñuú Galilea.

Dā kue'en Jéssuu víko

¹⁰Ntá tsi dā kue'en éní ña viko sán ne, da rkontúvi kīi ña, kue'en ñá di. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña.

¹¹Ntánantukū ña Israeé san ña mí kakuví viko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū tuví ñatíi tsíkan? —ka'an ña.

¹²Dōo ntáka'an ñá'a san kuénta iña ña. Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñatíi tsikán ne, dōo va'á ña'a ña.” Iō ñá

ne, ntáka'an ña: “Ñá'a ni san. Kūdii kaéni nta'ví ña ña'a”, ka'an ña.

¹³Ntá tsi xoxó ni ká'an ntée i ña mé'ñu ñá'a san, tsí u'ví ña ña Israee.

¹⁴Dā kúdava viko sán ne, kúkí'ví Jesuu íni ukún kan, eni ntu'u ña nañé'e ñá ña'a san. ¹⁵Koó dā kúdu'va ña Israeé san, ntáka'an ña: —¿Nté kuān nte íni ntú ña sá'a?

Tsí nté ña ni nakuá'a ña —ka'an ña.

¹⁶Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanañé'é u ntó ne, ñá te dāki mií ko kaki'xi, tsí iña ña táxnuu ko.

¹⁷Tē xoó ntio i é vii i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñá te nta'a Xuva ko vē'xi é kanañé'é u san, o te diki mií ko katavá u. ¹⁸Xoo é katavá i diki mií i é kāká'án ne, da ti tsi kanantuku ñá é vā'á iña mii ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é vā'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Ná tē nee iña é kīni kaa nuu nima ña.

¹⁹¿Vá ña ntu te ña vī ntō e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é ūve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu íni ntu nto nté koo ka'ní nto ko? —ka'an ña.

²⁰Ntáka'an ñá'a san:

—iVá ña vá'a ntu nuu nima o! ¿Xoó ntu ncho ka'ní i o? —ka'an ña.

²¹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña ni ña:

—Uun kudii núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto. ²²Muisee ne, nánē'e ñá nto vatā xkoó ini nto é tē'nté un siin kúnū é íxi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ni xtuví ña kuān xkoó ini nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuān te ntuví iō dá'na, kae'nté nto é íxi í'xa tíi san. ²³Tē kuvi te'nte é íxi í'xa tíi san ntuví é iō dá'na vata koo é káda ntaa

nto lei Muísee ne, ¿nté kui ntákudiin ntu nto ní ko e ntavá'a ú ñatíí san kaní kúñu ñā ntuvi dá iō dá'na? ²⁴Ñā ku kā'an ntée nto ñā'a san dá dotō tsí ntaíni nto ñā, ntá tsí te kā'an ntó iña ñā'á san ne, koto vá'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ñā.

Kaka'an Jesúsú mí vē'xí ñā

²⁵Íō ñā ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñā tsíxe'e ta'an ñā:

—¿Vá ñā ntu te ñā sā'a é

ntánantuku ñā'a san é ka'ní ñā ñā?

²⁶Un kaa ñā ntitsi ñā, kaka'an ñā ni ñā'a san, ntá tsi nté xoxo kaka'an í ni ñā. ¿Tē kuiní ntu ñā tsiñu i san é ñā ñā? ¿Tē kuiní ntu ñā tsiñu i san é ñā ñā? ²⁷Xo'ō ne, ini ntú ku o mí'i vē'xí ñā sā'a. Tsí te vē'xí Cristú ne, nté uun xoxó ini i mí'i kii ñā te vē'xí ñā —ka'an ñā.

²⁸Kidáā ne, un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ñā mí kanakuā'a ñā ñā'a san ini ukún ñā Israee:

—Te ini ntó ko ne, ini nto mí'i vē'xí u. Ntá tsi ñā te ni ki'xí u é mií ú ntio ko, tsí ñā kaka'an é nuu é ntaā i san táxnū ñā ko. Nto'ó ne, ntē ñā ini ntó ñā. ²⁹Ntá tsi xu'ú ne, ini u ñā, tsi íkan vē'xí u mí tuví ñā ne, ñā ñā é táxnū ñā ko —ka'an ñā.

³⁰Kidáā né, ncho tñin ñā ñā, ntá tsi nté uun xoxo ni tñin ntá'a i ñā, tsí vata xee tá'an ura iña ñā. ³¹Ntá tsi ñā te da díí ñā kuínti'xe i ñā ne, ntáka'an ñā:

—Tē xee ñā táxnū Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu víí ñā e díí ka kue'e núu i e dóo ka'nu vatā ó de ñā sā'a? —ka'an ñā.

Ncho tñin ñā fariseu Jesúsú

³²Tékú ñā fariseu e ntáka'an ñā'a san iña Jesúsú. Ñā fariseu ni dútu

ñā odo nūú san ne, tēé tsiñu ñā ñā mau ukun é tñin ñā Jesuu. ³³Kidáā ne, kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Uun da'na sá kutúví u ni ntó dá ntāa ú, kínakutúví u ni ñā táxnū ko. ³⁴Dóo nantuku ntó ko, ntá tsi ñā naní'i ntó ko. Ntē ñā kuvi xee nto mí kíkutúví u —ka'an ñā.

³⁵Kidáā né, éni ntu'u ñā Israee san ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Mí'i ntu ntēé kíkutúví ñā sā'a é ñā kuvi naní'i ko ñā? ¿Vá kí'in ntú ñā xio ñuú san mí kaintóo xaa tātá ñā Israee? ¿Vá íkan ntu kí'in ñā, kinakuá'a ñā ñā'a, ñā é ñā ntákuinti'xe i Xuva kō san? ³⁶¿Nee iña ntu kani tú'un é kākā'an ñā: “Nantuku ntó kó, ntá tsi ñā naní'i ntó ko, tsi ñā kúvi xēe nto mí kutúví u”? —ka'an ñā.

Ntute vā'a é ñā katú'u

³⁷Ntuvi da inú kava viko ka'nu sán ne, náakuntítsí Jesuu, kaká'an ñā:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kí'xi ñā mí tuví u, na kō'o ñā. ³⁸Tsí vatā ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō ne, xoo é kuinti'xe i kó ne, nima ñā kene ntute vā'a é ñā katú'u nté uun sáin —ka'an ñā.

³⁹Kaka'an ñā kuenta iña Espiritū Sántū é kunū ñā nima í xoo é kuinti'xe i ñā. Tsí vata ta'xi Xúva kō Espiritū Sántū san, tsí vata ntāa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ñā'a san

⁴⁰Íō ñā'a san, da téku ñā é kākā'an ñā ne, ntáka'an ñā:

—Ñā sā'a ne, ñā ka'án naa Xuva ntí'xe ko ñā, ñā kaka'an tú'un Xuva kō —ka'an ñā.

41 Iō nā ne, ntáka'an nā:

—Ña sá'á ne, Cristu nā —ka'an nā.

Ntá tsi iō nā ne, ntáka'an nā:

—¿Vá nūú Galilea ntú sa ki'xi

Cristu? 42 ¿Ñā ntu te uve ná'a

kaká'an tsí Cristú ne, tatá vi'i Davii

nā? Ki'xi nā nūú Beleen, tsí ikan

nūú Davii —ka'an nā.

43 Dukuān ne, kii nteé xio nā'a san

kuénta iña Jesús. 44 Iō nā ne, ncho

ki'in ni'i nā nā viutun, ntá tsi nté

uun nā nā ni kene iní nā tñin nā nā.

Ñá ni kuinti'xe nā tsiñu i san Jesús

45 Nāxee mau ukun mí ntoo dutu

nā odo nūú nī nā fariseú san ne,

tsixe'e nā māu ukún san:

—¿Nté kui nā ni kántēka ntu nto

nā? —ka'an nā.

46 Máu ūkún san ne, nantíko koō

nā, kaka'an nā:

—Nté uun ito vata tekú nti xoó

kaka'an í vatā ó kaka'an nā tsikan

—ka'an nā.

47 Kidāa ne, ntáka'an nā fariseú

san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu nā nto di?

48 ¿Vá ntákuinti'xe ntu nā odo nūú

iña nto nī nā fariseú san? 49 Ntá tsi

nā'a, nā e nā iní leí san ne, da mii

é ni'i nā é kuntēka é kini kaa nā —

ka'an nā.

50 Nicodemu, nā é ixkoto ní'ni

Jesuu dá kuāa ne, nā fariseu nā di

ne, kaka'an nā ni tā'an nā:

51 —¿Vá kaka'an ntu leí san é dotō

tsi dá'vi o kuétsí ka'nu nā'a san te

vata kiní o nee iña é kade nā, tē nté

ō kaka'an nā di? —ka'an nā.

52 Nantíko koō nā, ntáka'an nā:

—¿Vá nā Galilea ntú nto di?

Nākua'a ixi nto é ūve na'a é kāka'an

Xúva kō, tsí nūú Galileá san ne, nté

uun nā'a é ka'án naa Xuva ko vata

túvi ditó nā —ka'an nā.

53 Kidāa né, nādita nā itsi nā xe

un xé un nā, kunú'u nā nú vi'i nā.

Ñadī'í kini kaa

8 Ntá tsi Jesuú ne, kué'en nā ti'i

i má Tun Ōlivu kan. 2 Dā tuví

utun sán ne, nee xtúku nā má ūkún

kān. Un ntíí ntíí nā'a xee xtúku

nā mí tuví nā. Ítūvi tixi nā ne, dá

kanakuā'a nā nā'a san.

3 Mastrú lei ni nā fariseú san ne,

xée nā mí tuví Jesuú ne, nteka nā

uun ñadī'í, nā é natúvi, nā é nuu

ni'i uun ñatíí é nā te ñi'vi xií nā.

Xntitsi nā ñadī'í san mé'ñū nā'a sán

ne, 4 kaka'an nā ni Jēsuu:

—Mastrú, ñadī'í sa'á ne, natúvi

nā é kade nā é kini kaa ni ñatíí san.

5 Kaka'an lei Muísee tsi kué'e xuu o

nā'a, nā kuān ó ntáde san. Ñi'vi ntō

ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an nā.

6 Da ti tsi ntáka'an nā é kōto nteé nā

nā vata koo é ni'i nā uun núu í é tsi'i

kuétsi nā nā. Ntá tsi Jesuú ne, ítuvi tixi

nā nū'u kan ne, dá ká'u nā rkinta'a nā

nú nte'ú san, é vata tsi tē nā ni tekú nā.

7 Ki'in itō tsixe'e nā Jesuú ne, da kidāa

ne, nākuiñi nā, kaka'an nā:

—Xoó nā'a, nā é nā tuvi kuétsi

í ne, di'na nā na kani ntu'u nā

nakī'in nā xuú san —ka'an nā.

8 Nákutitixi xtúku nā ne, dá ká'u

xtúku nā nú nte'ú san. 9 Dā téku nā'a

san sá'a ne, eni ntu'u nā ntáka nā kui

uun kui uun nā. Di'na tsi ñatā san ntáka

nā. Dā kúvi ne, koó da mii sá Jesuu

ntíí koó nā ni ñadī'í san. 10 Kidāa ne,

nákuntitsí Jesuu, kátsixe'e nā ñadī'í san:

—¿Mí'ni ntū ntāñí ka nā katsi'i

kuétsi o? Nté uun ká xoxó katsi'i

kuétsi ká i o —ka'an nā.

¹¹Ñadā'í san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ká ña, Mastru —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nté xu'ú ña tsi'í kuétsi ú o.

Kuē'én ve ne, ña ku ídēn ka é kīni kaa —ka'an ña.

**Jesuú ne, ña'í ñā e kaxi'í
nuu ña ñuxiví a**

¹²Kidáā ne, kaka'an xtúku Jéssu ni ñá'a san:

—Xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntikin í ko ne, ña káka mí nēe, tsí naxi'í nuu ú itsi ntuvi iña ña —ka'an ña.

¹³Dukuān ne, ntáka'an ñá fariseu ni ña:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta iña míi o. É káka'án ne, ñá tē neé nuu á'vi —ka'an ña.

¹⁴Nantíko kōó Jessu, kaká'an ñá ni ñā:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuenta iña míi ko ne, ntá tsi nuu é ntaa i é káka'án u ni ntō. Tsi iní u mí'i vē'xi ú ne, iní u mí'i kī'ín u di. Ntá tsi ña'í ni nto ne, ntē ñá ini nto mí'i vē'xi ú, ntē ñá ini nto mí'i kī'ín u di. ¹⁵Nto'ó ne, ntádē kú'vē ntō vatā ó ntádē kueni ña ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ña'a ña kade kú'vé u nté o de ña. ¹⁶Ntá tsi tē dí kadā kú'vé u ne, vá'a koo kadā kú'vé u di, tsí ña te da míi tsi ú, tsí ntuví u Uvā kó, ña táxnuu ko. ¹⁷Uve na'á lei nto tsí te ūvi ña'a ntada ntaa ña é dadí tsi ntáka'an ñá ne, nuu é ntaa i e ntáka'an ña. ¹⁸Xu'ú ne, kuvi ú uun é ntada ntaa u iñá ko ne, Uvā kó, ña táxnuu kó ne, ña'í ña kuvi ūvi ña —ka'an ña.

¹⁹Kidáa ne, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Mí'i ntū tuvi úva o? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jessu, kaká'an ña:

—Nto'ó ne, ñá ini ntō xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ini nto xoo é Uvā ko. Tē dí ini ntō ko ne, ini nto Uvā kó di —ka'an ña.

²⁰Sá'a káka'an Jéssu dá kanakuā'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u vá'a etún diu'un iña ukun. Ntá tsi xoxó ni tñin i ña, tsí vata xée úra iña ña.

“Mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto”

²¹Kaka'an xtúku Jessu ni ñá'a san:

—Kī'ín ú ve ne, nantuku ntō ko, ntá tsi ña'í ni nto ne, kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto —ka'an ña.

²²Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñā é kuān ó kaka'an ña tsi mí kī'ín ñá ne, ña kúvi kī'ín o? —ka'an ña.

²³Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xi u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u. ²⁴Dukuān é kuan ō ka'án u ni ntō tsí kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi tē ña kuintí'xe nto kó é ña'í ni nto, da mii é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵Kidáā né, tsixe'e ña ñā:

—¿Xoó ña'a ntun ña'í ni nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nté di'na kaka'án u ni ntō.

²⁶Dōó tñin nuu i é ntio koo ka'án u ni ntō: nee ñá'a nto, nte ntāa nto di. Ntá tsi ña táxnuu kó ne, ña'í ña

é kākā'an ña é nuu é ntaā i. Tū'un é kākā'án u ni ntō i'a ñuxiví sa ne, diví e téku ko é kākā'an ñá ni ko —ka'an ña.

²⁷Ntá tsi ña ni ñé'e diki ña te kaka'an ñá iña Xuva ko. ²⁸Dukuān ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē náxkaa dukun ntó ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, da kidáa kutūni nto tsí diví nti'xe u. Kutuni ntó tsí ña te neé kade u é diki mií ko. Tsí vatā o nañé'e Úvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntō di. ²⁹Tsí ña táxnūu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ñā ko. Nté uun ito vata xtuví mii ñá ko, tsí nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰Dā ka'an Jéssu sá'a ne, dōó titín ña'a kuínti'xe ña ña.

**I'xá Xuva ko ni ña ntáde
tsiñu iña kuétsi san**

³¹Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ñá Israee, ña kuínti'xe i ña:

—Te kāda ntaa nto tú'ūn kó ne, kuvi kuntikin ntó ko. ³²Kiní nto nee iña é nuu é ntaā í ne, diví é nakāka xaa nto —ka'an ña.

³³Ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñā:
—Nti'í ne, tatá vi'i Abraán nti. Nté uun ito vata kada tsiñu nti é kuétsi iña tuku ñá'a. ¿Nté kuān ó kaka'an nto é nakāka xaa nti? —ka'an ña.

³⁴Kaka'an Jéssu ni ña:
—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña iña kuétsi san. ³⁵Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'i tó'o ñā. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva i. ³⁶Dukuān né, te xū'u é Ī'xá Xuva kō ú nakāka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto. ³⁷Iní u tsí tatá vi'i Abraan nto. Ntá tsi

ntánantuku ntō nté koo ka'ní nto ko, tsí ña ntío nto kuinti'xe nto tú'ūn é kākā'án u ni ntō. ³⁸Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é iní u iña Uvā ko. Diví ntō ne, ntáde nto nee iña é iní nto iña uva ntó di —ka'an ña.

³⁹Ntáka'an ñá ni ñā:
—iNti'í ne, Abraan úvā nti! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jessu, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē dí nuu é ntāa nti'xe i é i'xá Abraan ntó ne, ntáde nto vatā o dé Abraán san. ⁴⁰Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kākā'án u ni ntō é nuu é ntaā i e téku ko é kākā'an Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni íde ña sá'ā. ⁴¹Nto'ó ne, ntáde nto vatā o de úva mii ntō —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka'an ña:
—iNti'í ne, ñá te i'xa nta'ví nti! tsi úun tsi uvā ntí, diví ñā é Xuva kō.

⁴²Kaka'an Jéssu ni ña:
—Tē dí diví uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsí diví ntā'a ña vé'xi u é tūví u vevii. Nā te kuēnta iña mií ko vé'xi u, tsí diví ñā táxnūu ña ko. ⁴³¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in diki nto tú'ūn ko? Tsí da xé ña ntío nto kiní nto é kākā'án u ni ntō. ⁴⁴Nto'ó ne, nta'a uva ntō, tó'ō e ña vá'ā san vé'xi nto. Tsí ncho víí nto nee iña é ntio i. Diví né, dukuan tsí ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Nā te ĩni ka'an tú'ūn é nuu é ntaā i, tsí ntē ña tuvi é nuu é ntaā i nuu nima i. Dá kakā'an dóveté ne, nima mí i kākene é kākā'an. Tsi dōo vete ne, kuān ó kanañ'e i'xá i di. ⁴⁵Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kaka'án u ni ntō, ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kākā'án

u. ⁴⁶¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntō, é kūvi nañe'e ntó ko mí kō'xó ntee u? Te kaka'án u é nuu é ntaā í ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko? ⁴⁷Xoo é kāduku ntée i Xuva kō ne, kaini ña tú'un Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, ña ntátekú nto, tsí ña te Xuva ko ntáduku ntée nto —ka'an Jesús.

**É dukuān tuví Cristu di'na
dá kaku Abraan**

⁴⁸Kidāā ne, ntáka'an ña Israeé san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é kaka'án nti tsí ña ñuú Samaria nto, tsí nuu é ña vá'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Nté uun é ña vá'ā san ña tuvi núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'u ú Uvā ko, ntá tsi nto'ó ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntō ko. ⁵⁰Ñā te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñā'a sán ko, tsí ió xoó ntio i é kuān koo. Divi ñā kada kú'vē ñā. ⁵¹Nuu é ntaā i é ká'án u ni ntō: Xoo é kāda ntaa i tú'un é kaka'án u ne, ñā kúví ñā —ka'an ña.

⁵²Kidāā ne, ntáka'an ñā Israeé san ni ñā:

—É ini ntí'xe ntí ve tsí nuu nti'xe é ña vá'ā sán nima nto. Abraán san ni un nti'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'i ñā ne, ¿nté kui divi nto kaka'án ntó é ña ní'i nti doxi'í san te kāda ntaā nti tú'un ntō? ⁵³¿Vá díí ka ntu ka'nu ña'a nto é vata kaa uvatā ntí Abraan? Divi ñā ne, xí'i ñā, ni un nti'í ña ka'án naa Xuva ko. Divin né, ¿neé ntu ña'a kúvin kuan, te kuini o? —ka'an ña.

⁵⁴Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Tē dí xu'u ka'án u tsi dóo ka'nu ña'a ú ne, ñā vādá kadiá'vi tú'un ko. Ntá tsi Uvā kó kaka'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ú, divi tsi ñā é ntáka'an nto é Uva nto ñā di. ⁵⁵Nto'ó ne, ñā ini ntó ña, ntá tsi xu'ú ne, iní u ña. Tē dí ka'án u e ñā iní u ñā ne, kantaku vete ú vatá ó de nto. Ntá tsi ini nti'xé u ña ne, kade ntaá u é kaka'an ña. ⁵⁶Dōo diní uvata nto Abraan tsi dóo ncho kiní ña ntuvi é xéé u ñuxiví a. Dā ini ña ne, ñā tē nté kaa diní ña —ka'an Jesús.

⁵⁷Kidāā ne, ntáka'an ñā Israeé san ni ñā:

—Ntē vata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ¿é kakā'án sa xkun e ínín Ábraan? —ka'an ña.

⁵⁸Kaka'an Jesús ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō. É dukuān tuví u di'na dá kaku Ábraan —ka'an ña.

⁵⁹Kidāā né, ido ña Israeé san xuu é kuē'le xuu ña ñā, ntá tsi Jesuú ne, ntii xu'ú ñā ini ukún kán ne, dá kuē'en ña.

**Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña
e dúkuan kuāa da káku**

9 Dā ita ntí'xin Jesuú ne, iní ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuāa da káku. ²Ña ntini'i ñā né, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui e dúkuan kuāā ña sā'a nté da káku ña? ¿Kuētsí mii ntu ñā né, o kuētsí úva ña, o kuētsí di'í ñā? —ka'an ña.

³Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Nté uun ña, ña túvi kuētsi ña. Tsí kuaā ña é da ti tsi na kiní ña'a san nee iña é kúvi víí Xuva ko iña ña. ⁴Vevii é ntuvi né, na ntí'i o

tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kuvi kada tsíñu ká i tē kune. ⁵Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, eti ña dī ña ñu'u kān ne, de vá'a ña un síin ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san, ⁷kaka'an ñá ni ñā:

—Kuē'én, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ña.

(Tū'ún Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ña.)

Kuē'en ña, kūkití ña. Dā ntíko koō ñá ne, é nāxi'í nuu ña. ⁸Kidāā ne, ña ntoo etsin nú vi'i ña kān, ñá ini é kuaā ñá ne, ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Vá ñā ntu te ña sa'a é xkūtúvi ña, kaikan ñá diu'un ítsi kān? —ka'an ña.

⁹Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Dīvi ntí'xe ñá sa'a —ka'an ña.

Iō ñá dī ne, ntáka'an ña:

—Ña'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ñā —ka'an ña.

Ntá tsi mii ña kakā'an ña:

—Dīvi ú xu'u —ka'an ña.

¹⁰Kidāā ne, tsíxe'e ñā'a sán ña:

—¿Nté kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ña.

¹¹Nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ñatíí, ñá nani Jēsuú ne, de vá'a ña ntó'xō sán, dā xntá'a ña ntuxnūú ko, dá kakā'an ñá ni kó: “Kuē'en, kūkitín mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ña. Ñé'e ntí'xe ú ne, dā kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ña.

¹²Tsixe'e ña ñā kídaā:

—¿Mí'i ntū tuví ñatíí tsikan? —ka'an ña.

—Ñá iní u mí'i tūví ña —ka'an ña.

Dā dóo tsíxe'e ña fariseu ñá naxi'í nuu í san

¹³Kuē'en ní'i ña ña kuāá san, ña nāxi'í ntuxnūú i, mí ntoo ña fariseu.

¹⁴Tsí ntuvi iō dá'na da de vá'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ña ntuxnūú ña kuāá san. ¹⁵Kidāā né, tsixe'e ña fariseu ña nté o nāxi'í ntuxnūú ña. Kaka'an ñá ni ña fariseu:

—Ntō'xo xntá'a ña ntuxnūú ko. Dā kítí ú ne, nāxi'i nuú ko —ka'an ña.

¹⁶Kidāā ne, iō ñá fariseu, kaká'an ña:

—Ñá te nta'a Xuva ko vē'xí ña tsikan, tsí ña kaíko ñu'u ña ntūvi dá iō dá'na —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté ntu koo kuvi vií ñá iō kuetsí i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ña tsikan? —ka'an ña.

Ñā te úun tsí ntádē kuení ña.

¹⁷Tsixe'e xtūku ña ña ntuvá'a san:

—¿Nté o dé kuení o iña ña é nakaan ntuxnūú o san? —ka'an ña.

Kaka'an ñá tsikan:

—Xu'ú kuiní ko ne, ña kaka'án naa Xuva ko —ka'an ña.

¹⁸Ntá tsi ña Israeé san ne, ña ni kuintí'xe ña tē nuu é ntaā i é kuaā ña, ntá tsi é kainí ña ve, dá nté kána ña uva ña ni dī'i ñā, ¹⁹tsíxe'e ña ñā:

—¿Vá dīvi ntu i'xā ntó ña sā'a? ¿Ntāa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ña nté da káku ña? ¿Nté ntu o kúvi nāxi'í nuu ña ve? —ka'an ña.

²⁰Kidāā ne, kaka'an úva ña ni dī'i ñā:

—Iní nti tsí i'xá nti ña ne, dukuan kuāa ña nté da káku ña. ²¹Ntá tsi ñá iní nti nte o kúvi nāxi'í nuu ña ve. Ntē ñá iní nti xoo nákaan

i ntuxnūú ña. Tsixe'e nto ñā, tsí e dukún kuia ñá ne, kuvi ka'an mí ña ni ntō.

²²Kuan ō ka'an úva ña ni dí'i ñā, tsí da xe ú'vī ñá ña Israeé san. Tsi ntánatíin ña Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ña tsí nuu é ntaā i é Xuva kō táxnuu ña Jesuú ne, natavá ña ña ini ukún kán. ²³Dukuān é kuan ō ka'an úva ña ni dí'i ñā tsí e dukún kuia ñá ne, é kuvi ka'an mí ñā.

²⁴Kāna xtuku ña ña náxi'i ntuxnūú i sán ne, ntáka'an ñá ni ñā: —Kuiko ñu'u nto Xuva kō. Iní nti tsí ña tsikán ne, iō kuetsí ña —ka'an ña.

²⁵Nantíko kōo ñátíi san, kaka'an ña:

—Ñá iní u te iō kuetsí ña ō ña'a, ntá tsi é iní u ne, kuāá u nte dí'na, ntá tsi vevíi ne, é kainí u ve —ka'an ña.

²⁶Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Neé ntu dé ni'i ña o dā nákaán ña ntuxnūú o? —ka'an ña.

²⁷Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō. Ntá tsi ntē ña ni ide ntó ko kuenta. ¿Ntē kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntō? ¿Vá ncho kuntikin ntú nto ña dí? —ka'an ña.

²⁸Kidāā ne, náu'vī ñá ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—Xo'ōn né, kuntikin ñá tsikan. Ntí'í ne, Muisee ntántikín nti. ²⁹Iní nti tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsi ñá tsikán ne, ntē ñá iní nti mí'i vē'xí ña —ka'an ña.

³⁰Nantíko kōo ñátíi san, kaka'an ñá ni ñā:

—iMpá! ¿Ntē ō ntu e ñá ini nto mí'i vē'xí ña? Tsí divi ña ne, nakaán

ñā ntuxnūú ko. ³¹Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá kaini ña ñá iō kuetsí i, tsí da ti tsí ña é kanuu iní i ña, nī ña é kade ntaā é ntio ña. ³²Ntē uun ito vata tekú ko iña ña é kakuvi nakaan ntuxnūú ña e dúkuan kuāa nté da káku. ³³Tē dí ña te nta'a Xuva ko ni kí'xi ñá ne, ñá tē neé kuvi víi ña —ka'an ña.

³⁴Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñā:

—Xo'ōn é iō kuetsí o nté da kákun ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ña.

Kidāā ne, kíñu'u ña ña ini ukún kán.

Ña é ña ntaíni iña Xuva ko

³⁵Tékú Jesuu é kíñu'u ña ñatíi san. Dā nání'i ta'an ñá ne, tsixe'e ña ñā: —¿Kákuinti'xe ntu o ña vexkúvi ñatíi? —ka'an ña.

³⁶Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuinti'xe kó ña —ka'an ña.

³⁷Kaka'an Jēsuu ni ña:

—É inin ña. Divi u é káka'an ní'in vevii —ka'an Jēsuu.

³⁸Kidāā ne, nákuñchiti ntāa ña nuu Jēsuu, kaka'an ña:

—Kakuinti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ña.

³⁹Kidāā ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, vé'xí u ñuxiví a é kadā kú'vé u, vata koo é na kíni ña kuāa san ne, vata koo é ña kiní ka ña é vā'á ntuxnūú i san —ka'an ña.

⁴⁰Ió ña fariseu, ña ntáñi étsin ne, tēkú ña dá kakā'an ñá sá'á ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ntí'í ne, ¿vá kuaā ntú nti dí? —ka'an ña.

⁴Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē dí kuāa ntí'xe nto ne, ña túvi kuētsí nto. Ntá tsi ntáka'an nto tsi kaini nto. Dukuān né, iō kuetsí nto —ka'an ña.

Paxtú san ni lē'ntu ña

10 Kidáā ne, kaka'an Jesús: —Nuu é ntaā i é kākaka'an u ni ntō: xoó ña'a, ña é dotō tsí kakí'vi ini aku mí nū'u le'ntú san, tē ña té xi'i kan kukí'vi ña ne, ña du'u ña. ²Ntá tsi ña é kakí'vi xi'i kán ne, divi ñā é paxtu ntí'xe ña. ³Ña nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ña tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nākana ña ti, kui uun kui uun xtí, kána divi ñā ti ne, ntátekú ti tatsin ña. Kidáā ne, kakiñu'u ña ti é kī'in tí ni ñā. ⁴Tē kúvi kíí ntí'i ti ne, dá kī'in ñā, kodo nuū ñā, kuntikín tí ña, tsí ini tí tatsin ña. ⁵Ntá tsi ña ntaíntíkín tí tuku ñā'a. Ntaínu ti ña, tsí ña ini tí tatsin ña xoo ñā'a ña —ka'an ña.

⁶Sá'ā nátee ta'an Jesuu, kaka'an ñā ni ñā, ntá tsi ña ni ñé'e díki ña nee iñá ncho ka'an tú'un sa'a.

Jesú ne, divi ñā é paxtu va'á ña

⁷Kidáā ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākaka'an u ni ntō: Xu'u e kúvi ú xi'i mí kantí'vi á le'ntú san. ⁸Da xoó ká ña'a, ña ki'xi dí'na é xu'ú ne, kūdii ñā du'u ña. Ntá tsi ña ni íde le'ntú san ñā kuenta. ⁹Xu'ú ne, xí'i san kúvi u. Xoo é kī'ví i kuenta iñá ko ne, nakáku ña. Ní'i ñā é vā'a é vata kaa le'ntu, kiti kantí'vi, kiti kantii ne, ntáni'i tí ite va'a é ká'xi ti.

¹⁰Ña du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ña nté koo ki'i dú'u

ñā ti, nté koo ka'ní ña ti, vata koo é nantí'i ña ti. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xi ú vata koo é ní'i ti ntuví va'á iñā ti, é ña te neé kunaá nteē ti nté un siin. ¹¹Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iñā ña kaxé'e ña kuenta iñā lé'ntu ña. ¹²Ña kade tsiñu, ña é dā ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te divi ñā é tó'o ti, tē ini ña tsi vé'xi kiti kue'í sán ne, kuan tsí ó katsu'un mii ña lē'ntú san da kainu ña. Kidáā né, kiti kue'í sán katíin ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti. ¹³Ña tsikán ne, dā ti tsi kade ña ti kuenta é kaxí'i á'vi ña; ñā te kuēnta iñā ñā te kūnaá ti ne, o ñā'a.

¹⁴⁻¹⁵Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é ini ñā ko ne, iní u ñā dí. Kuān ó iní u le'ntú ko ne, ini tí ko dí. Uun tsi nté ntúvi iñā ko kué'e ú kuenta iñā ti. ¹⁶Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku nteé ti xáku sá'a. Ntio é kínakueká u tí dí ne, kiní ti tatsín ko dí. Kidáā ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví dí.

¹⁷Dukuān né, dōó kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntúvi iñā ko kaxé'e u. Ntá tsi nani'i xtúku kó ntuví iñá ko. ¹⁸Nté uun xoxo kúvi nakí'i ntuví iñá ko. Mii u kué'e ú ne, mii tsí ú naki'í u dí. Tsí kuan ō ka'an Úvā kó nī ko é víi u —ka'an ña.

¹⁹Nāte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tú'un sa'a. ²⁰Títín ña ntáka'an ña:

—Nuu é ña vā'ā nima ña. Kūdii kákuluku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é kākaka'an ñā sa? —ka'an ña.

²¹Ntá tsi ña nguii sán ne, ntáka'an ña:

—Ñá te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vá'a nima i. ¿Vá kúvi ntu vii é ña vá'a san nakaan nuu ñá kuáa san? —ka'an ña.

Ñá ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu

²²Ntuvi vī'xín kídaa da nátsu'un ka'nu ña viko é naka'an ña ntūvi da ntáda ña kuenta xúkūn ñuú Jerusaleen. ²³Tuví Jesuu má ukún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun.

²⁴Uun tsi tavi núu ñá Israeé san Jesuu, ntáka'an ñá ni ñā:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñá'an? Tē nuu é ntaā i é divīn é táxnuu Xuva kō ne, ka'an ntāan tsīn vevii; ñá ku tee xū'un —ka'an ña.

²⁵Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—É kākā'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsi tsiñu é kade ú kuenta iña Uvá ko ne, divī é kantada ntaa iñá ko. ²⁶Ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto, tsi ña te divī ntō é le'ntú ko, vatā ó kaka'án u ni ntō. ²⁷Tsi le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di. ²⁸Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuvi iña ti ntii dáñu ntūvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a ko. ²⁹Uvā kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, díf ka ka'nu ña é da xóo ká ña'a. Nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a Uvā ko. ³⁰Uun tsi kúvi ú ni Uvā ko —ka'an ña.

³¹Kidāá né, ido xtuku ña Israeé san xuu é kué'é xuu ña ñā. ³²Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nañé'le u nto titín nuu i é vā'a e tá'xi Uvā ko é víi u. ¿Neé ntu nuu i é ncho kué'e xuu ntō ko? —ka'an ña.

³³Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ñá te kuēnta iña núu i é vā'a e kué'e xuū ntí o, tsí da xé kaka'an tú'un e dóo xii kaa iña Xuva ko. Tsi xo'on ne, kúdii ñá ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho viín vata kaa Xuva kō —ka'an ña.

³⁴Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ñá ntu te uve ná'a kaka'an leí san iña nto: “Xu'ú ka'án u tsí ntiusi kúvi nto”, ka'an? ³⁵Tsi ntiusi xntánteē ña é divi nta'a i e xee tú'un Xuva kō ne, ña kúvi kuído ntíta o lei e xtúvi Xuva kō. ³⁶Te du'va ntū ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsí ña vá'a o kaka'án u tsí xu'ú é I'xá Xuva kō u? Tsi xu'ú ne, nté di'na náka'xnúu ña ko é kī'xi ú ñuxiví sa. ³⁷Tē ña te tsiñu iña Uvá ko kadé u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko. ³⁸Ntá tsi kade u. Kuān té ña kuinti'xe ntō kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kūtuni ntó, na kuinti'xe nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó, uun tsi kuvi ña ni kó di —ka'an Jesuu.

³⁹Dukuān né, ntukū nuu iní xtuku ña nté koo tññ ña ña, ntá tsi ña ni kuvi víi ña, tsi ntíi ni'ni ña nta'a ña.

⁴⁰Kidāá né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ña ūun xo díñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí di'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ña. ⁴¹Ñá te nté kaa ña'a xee xtúku ña mí nuu ña ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nté uun nuu i é dóo ka'nu ña ni idé Juaán san, ntá tsi un ntí'i é ká'an ñá iña ñá sa'á ne, nuu é ntaā i —ka'an ña.

⁴²Dōo titín ña'a san kuinti'xe ña Jesuu íkán di.

Dā xi'i Lázaru

11 Ítūví uun ñatīi, ña nchokuvi, ñá nanī Lázaru, ñuú Betania. Ikan ñūú María san ni tā'an ña, ñá nanī Martá di. ²María, ta'an Lázaru sán ne, ñá ña é da'vi ña cho'o vídín san Jesuú ne, idi ña naítsi ña dí'in ña. ³Dukuān ne, xé'e ña kuēnta ntá'a Jesuu tsí ta'an ña, ña e dóo vá'a tiin ni'i Jēsuú ne, etsin ña.

⁴Ntá tsi dā téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ña:

—Ñá te kuí'i é kuvi ña sá'a. Tsí da ti é na kīnī ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kīnī ña tsi dóo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ña.

⁵Kuān te dóo kuinima Jésuu Márta ni Mária, ni ta'an ña Lázaru ne, ⁶dā téku ña tsi etsin Lázaru sán ne, ítūví ka ña uvi ntúvi mí tuví ña kán. ⁷Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—Kí'in xtuku o ñūú Judea —ka'an ña.

⁸Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, vātā e ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ña Israeé san e kué'e xuu ña ntō ne, ¿vá kí'in xtúku ntu nto ikān? —ka'an ña.

⁹Nántíko kōo Jēsuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá ña ntu te ntáa é uxuvi ura ió ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñá kánakí'í ña, tsí kaxi'i.

¹⁰Ntá tsi tē xoo é kaika i niñú a ne, kanakí'í ña, tsí kakunáa ntēe ñu'ú san mí kaika ña.

¹¹Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, kaka'an ñá ni ña:

—Lázaru, ña e dóo vá tiin ni'i o ne, e kídí ña. Ntá tsi kí'in u ve vata koo é nantōtō u ña —ka'an ña.

¹²Kidáa ne, ntáka'an ña ntini'i ña: —Te kākidi ñá ne, é kantuvá'a ña ve —ka'an ña.

¹³Ntá tsi Jesuú ne, ncho ka'an ña tsí e xí'i ña, ntá tsi ña ntini'i ña ne, ma'ná san xee ña, kuiní ña.

¹⁴Kidáa ne, xé'e Jēsuu kútuni ntaa ña, kaká'an ña:

—E xí'i Lázaru. ¹⁵Dōo diní ko é xoxó u ikān, tsí díi ka vá'a o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuínti'xe nto ve. Ntá tsi kí'in ó ve mí tuví ña —ka'an ña.

¹⁶Kidáa ne, kaka'an Túmaá san, ña e ntántēe I'xa Uví ne, kaka'an ñá ni ení ñá, ña nguú san:

—Kí'in o vé, na kúvi dadíi o ni ña ikān —ka'an ña.

Jesuu é kanantoto ña kō, é kata'xi ña ntuvi iña ko

¹⁷Dā xee Jēsuu íkān ne, kútuni ña tsi e ntúkimi ntuvi Lázaru san.

¹⁸Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusaleén te io te ūni kilumétru tsi é ikā. ¹⁹Ñá te da díi ña Israeé san xee ña nú vi'i Marta ni Mária é kué'é ña doka'an nuú ini kuenta iña ta'an ña. ²⁰Ura dú'va tsi dā kútuní Marta tsi vé'xi etsin Jesuú ne, kué'en ña, kūkuetú itsi ña ña. Ntá tsi Maríá ne, ítūví mii ña nú vi'i ña kán. ²¹Kidáa ne, kaka'an Márta ni Jēsuu:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xī'i tá'an ko. ²²Ntá tsi iní u tsí, kuān te vevíi kakan nto nta'a Xuva ko da nēé ka nuu í ne, ta'xi ña —ka'an ña.

²³Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

—iNtiin dikan, Lázarú! —ka'an ña.

⁴⁴Ntíi nti'xe ña ntxí san ikān.

Katinuu nta'a ña ni dī'ín ña doó san ne, katavi núu nuu ña uun doo dúkun. Kaka'an Jéssuu ni ñá'a san:

—Nantuté nto ña, na nākaka ña

—ka'an ña.

Ntánantukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ní ña Jessuu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵Kidáa ne, kuinti'xe titín ña

Israeé san, ña é ntēka Mariá, dā iní ña nuu i é idé Jessuu. ⁴⁶Ntá tsi iō ñá ne, kué'en ña kūka'an véte ña nī ña fariseú san nté o dé Jessuu. ⁴⁷Kidáa ne, nātaká nuu dutu ñá odo nūu nī ña fariseú san, da ntáka'an ña:

—¿Neé ntu vii o ve? Tsi dóo kuē'le núu i e dóo na'nu é kāde ña sá'á.

⁴⁸Tē xtúvi o ñá ne, un ntíi ntíi ña'a san kuinti'xe ña ña. Kidáa né, ki'xi ña odo nūu ñuú Romá ne, nakatsin ntí'i ña xúkun ko ni ñuú kō dī — ka'an ña.

⁴⁹Uun ña'a, ñá nani Caífaa, dutu ñá odo nūu kuia tsikán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto.

⁵⁰¿Ñā ntu te díi ka vá'a o, kuiní nto, te uun ña'a tsi kúví kuenta iña ko é un ntí'i o vata koo é ña kunáa ñuú kō? —ka'an ña.

⁵¹Ntá tsi ña te díki tsi mii ñá é kākā'an ña sá'a, tsí da xé dutu ñá ódo nūu kuia tsíkan ne, Xuva kō xe'é ña é kākā'an ñá tsi Jessuu san ne, kuví ña kuenta iña ñuú ña. ⁵²Ñá te da mii tsi ñuú ñá dī, tsí vata koo é nātaká nuu ntíi ntíi i'xá Xuva ko dā mí'i ka mí ntántoo ña. ⁵³Nté ntúvi tsikán ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jessuu.

⁵⁴Dukuān é Jessuú ne, ña ni íka ditó ka ña mé'ñū ña Israeé san, tsi kíi ña ñuú Judeá san, kué'en ña dīñi i ñuu itsí san ne, dā xee ñá ñuu é nani Ēfraín ne, ikān intóo ña ni ña ntini'i ñá.

⁵⁵Dóko sā xee víko dá naka'an ñá da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egítō ne, ñá te da díi ñá ñu'u rantsú san ne, kúntāa ña ñuú Jerusaleen dí'na dá xēe víko san vatā xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ñá. ⁵⁶Dōo nántuku ña Jéssuú ne, ntatíin ña ni tā'an ña da ñi ntáñi ñá ini ukún kán:

—¿Vá ña ntu ki'xi ña vikó sa'á, te kuiní nto? —ka'an ña.

⁵⁷Tsi é kākā'an tó'o dutú san nī ña fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jessuú ne, na kākā'an ñá vata koo é kúvi tiin ña ña.

Uun ñadī'i, ña da'vi cho'o vídin dí'ín Jessuu

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 Íñu ntúvi dí'na dá kúvi vikó san ne, xēe Jéssuu ñuú Betania. Ikān tuví Lázarú, ña nantōto ña dá xi'i ña. ²Dēv'á ña é kākā'xí dadíi ña ni Jéssuu kuénta kuáa. Martí ne, tsū'un ko'o ña. Lázarú ne, tuví dadíi ña nī ña ntoo nú mesá san. ³Kidáa ne, ki'i Mariá dāva lítru cho'o vídin e dí miī nardu kúvi. Ñá te nté kaa nuu á'vi. Dá'vi ña dī'ín Jessuú ne, dā naítsi ña idi ña. Íka díko cho'o vídin san kaniī má vi'i ña kán. ⁴Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñá, ñá naní Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dívi ñá é rkontúvi diko ña Jéssuú ne, kaka'an ña:

⁵—¿Nté kui ña ni nadíko ntu ña cho'o vídin sa uní sientú ne, dá

kué'é ña diu'un i iña ñá ntā'ví san? —ka'an ña.

⁶Ntá tsi Júdā sán ne, ñá te ni kā'an ña sá'á é kantuntā'ví ini ña ña ntā'ví san. Kaka'an ña sá'a, tsí kūdii ñá du'u ña. Dìvi ña nteé nta'a ña itín diu'ún san ne, kaido mií ña é ñu'u iní i. ⁷Jesuú ne, kaka'an ña: —Koo mii nto ña. Tsí e dúkuan káxnuu vá'a ña cho'o vídín san iñá ko te íntú'xi u. ⁸Tsí ña nta'ví san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá te nguentúvi é kiní ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ní ña Lázaru

⁹Ñá te da dii ñá Israeé san ne, kūtuni ña é tuví Jesuu ñuú Betaniá ne, xée ña mí tuví ña, ne, ñá te da mii tsí é kiní ñá Jesuú san, tsí da ti tsí é kiní ña Lázaru, ña é nantōto Jesús. ¹⁰Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Lázaru san. ¹¹Tsí da xé dìvi kuetsí ña é ña te da díi ña Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kukí'vi Jesuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹²Ñá te da dii ñá'a kué'en ña ñuú Jerusaleen é kūvi viko dá natāvá Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Utén san ne, kutuni ña é vē'xí etsin Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹³Kidáā né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dā kíi ña, kué'en ña, kukuétú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—iNtadiá'vi Xuva kō! iNté kui dóo va'á ña é vē'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kūvi Rei iña ñá Israeé! —ka'an ña.

¹⁴Dā nání'i Jesuu uun a búru ne, íntékú ña ti, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¹⁵Ñá ku u'ví o, ñúu Siuun.
Un kaa Rei o, vé'xi ña,
ntekú ña uun a búru,
ka'an.

¹⁶Ñá ni ñē'e diki ñá ntini'i ña san nuu i sá'a kídaā. Ntá tsi dā kuntáa Jesuu e dukún kán ne, nánū'u ñá iní ña tsí kuān o úve na'a kaka'an iña ña é kuān koo víi ña'a san ni ña.

¹⁷Ña é ntoo ni'i ña da nantoto ña Lázaru e kána ña ña ntē nú ñaña ña kán ne, ntáka'an ñá neé ini ña. ¹⁸Dukuān ne, ñá te da dii da díi ñá'a kue'en ña é kūkuétú itsi ña ña, tsí da xé kutuni ña e dóo ka'nu nuu i idé ña. ¹⁹Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tã'an ña:

—Íni nto ve, tsí ña te neé kuvi víi nto. ¡Tsí un ntíi ntíi ña'a san ntaíntikin ñá ña! —ka'an ña.

Ña griegu ntánantuku ña Jēsuu

²⁰Ntádaka núu ña griegú san mé'ñū ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san. ²¹Ña sá'á ne, xée ētsin ña mí ntisí Felipe, ña vé'xi ñuú Betsaida é kadūku nteé ñuú Galileá ne, ntáka'an ñá ni ña: —Ntio ntí kiní ntí Jesuu —ka'an ña.

²²Felipé ne, kué'en ña kūkoto ñá Andree. Kidáā ne, ntuvi ñá kūka'an ñá ni Jēsuu. ²³Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—E xée ētsin ura é nāxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é vē'xkúvi ú ñatíi. ²⁴Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí tē ña kuví nuni tatá san tē ko'xó nuu ñu'u kán né, kuan tsí kaa tuvi. Ntá tsi te kúví ne, ñá te

da dii nuni katá'xi. ²⁵Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'i ña ntuvi v'á'a iña ña ntii dañu ntúvi. ²⁶Xoó ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iñá ko ne, na kuntikín ñá ko. Mí'i tūví u ne, é ikan kutūví ña kade tsiñu iña kó nī ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvā kó ña dī.

Kaka'an Jesúsú tsí kuví ña

²⁷'iDóo kakunta'xa iní ko ve!
¿Nee iñá ntu ka'án u? ¿Kā'an ntú u na nakākú Uvā kó ko nuu i sá'a?
¿Nee ntu ka'án u? Tsi é ñi'v tsiñu vé'xi u é ntō'o ko sá'a. ²⁸Ūva, naxilí nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jesúsú san.

Kidáa né, kii díto tatsín, nte e dukún kan kākā'an:

—É nāxilí nuu ú ne, ntá tsi nāxilí nuu xtuku u —ka'an tatsín san.

²⁹Dā téku ña ntāñi étsin sán tatsín san ne, kakatsin, kuiní ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje kākā'an ñá ni ñá.

³⁰Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:
—Ñá te kuēnta iñá ko tatsin sá'a, tsí ñi'v kuēnta iña nto. ³¹E xée ntūvi é kadā kú've Xuva ko iña ñuxiví sa ve. Vī'i a vé ne, nantii ña ña é kadē kú've ñuxiví sa. ³²Xu'ú ne, te kūntaa dukún u ñu'u sá ve ne, vii ú vata koo é na kuntikín un ntíi ntíi ña'a sán ko —ka'an ña.

³³Sá'a kakā'an ña vata koo é kūtuni ñá'a san nté koo kuví ña.

³⁴Dukuān ne, nantíko koó ña'a san, ntáka'an ñá ni ñá:

—Tékú nti tsí uve na'a kaká'an leí san tsí ña táxnuu Xuva kō sán ne, ntii dañu ntuvi kutuví ña. ¿Nté kuan ntū ó kaka'an é ña vexkúvi

ñatíi ne, ntaa ña e dukún kán?

¿Xoó ña'a nti'xe ntu é vēxkúvi ñatíi kuan? —ka'an ña.

³⁵Kidáa ne, kaka'an Jesúsú ni ña:
—Dutsi sá ntuvi xi'lí nuu ñu'u mí ntoo nto. Kaka ká nto vi'lí a iō ñu'ú san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsí ña kaika mí nēe ne, ntē ñá ini ña mí k'ín ña. ³⁶Na kuinti'xe nto ñu'ú san vi'lí a ió ka vata koo e xi'lí nuu kuntōo nto —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an Jesúsú sá'a ne, ku'élen ña kükutúvi xu'u ña mí ñá naní'i ñá'a san ña.

¿Nté o ntu é ña ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu?

³⁷Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'a san ne, ñá ni kuinti'xe ña ña. ³⁸Kuān o ntúntaa vatā ó kaka'an tú'un Isāia, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña:

¿Xoó ntu kuinti'xe i tú'un é kākā'án o?

¿Xoó ntu é nañé'le Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kākuví kade ña? ka'an ña. ³⁹Dukuān ne, ña ni kúvi kuinti'xe ña, vatā ó kaka'an xtúku Isaiá san:

⁴⁰Tsí Xuva kō ne, nanée ñá nuu ña.

Dé ka'xi ña ñi'v ñá dī vata koo é ña kuvi kiní ña, ntē ña kuvi k'ín ñi'v ñá, vata koo é ña kuvi kuntíkin ñá ko ne,

ñá ntavá'a ú ña dī.

⁴¹Sá'a kākā'an Isaiá san, tsí nte dí'na íni ña nté koo naxilí nuu ka'nu Jesúsú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

⁴²Ntá tsi titín ña odo núu san ne, kuinti'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án ditó ña mé'ñū ña'a san, tsí da xé ū'vī ña ña fariseú san tē da natava

ña ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israee. ⁴³Tsí díi ka ntio ña é vā'á koo ka'an ñá'a san iña ñá, naa i é vā'á koo ka'an Xúva ko iña ña.

Tū'ún Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

⁴⁴Un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kākuinti'xe i kó ne, ñá te da mii tsí ú kakuinti'xe ña, tsí kakuinti'xe ña Uvā kó, ña e táxnūu ko. ⁴⁵Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnūu kó di. ⁴⁶Xu'ú e kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vexnaxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da xōó ka ña'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ña káka ña mí nēé san. ⁴⁷Tē xoó kateku i tú'ún ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsi vé'xí u vata koo é na nākáku ña. ⁴⁸Xoo é ña ntío i ko, é ña káde kuenta tú'ún kó ne, ió xoo é kadā kú've í iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kidáa ne, ni'i ña é nto'o ña kuenta iña tú'ún ko, tsí ña ni kuintí'xe ña é kāká'an u. ⁴⁹Tsí ña te dīki tsi mií ko kakene tú'ún é kāká'an u san. Tsí Uvā kó, ña táxnūu kó ne, divi ña kāká'an ña nté koo ka'an u, nté koo nakuā'a ú ña'a san. ⁵⁰Iní u tsi tú'un Uvā kó ne, divi é ta'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntūvi. Xu'ú ne, da nēé ka tú'ún é kāká'an u ne, kaka'an u vatā ó ntio Uvā ko —ka'an Jesús.

Dā nákate Jesuu dī'in ña ntini'i ñá

13 Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israee ñuú Egítō ne, ntoo Jesuu ni ña ntini'i ña, ntaé'xi dadii ña kuenta kuáa.

Ini Jesús tsí e xée ūra i é ntāka ña ñuxiví sa é kī'in ña, kínakūtúvi dadí' ña ni Xuva kō. Nii kuē'en tsí ntuvi kuínima ñá ña'a ña, ña ntoo ñuxiví a. Nté uun ntūvi ñá ni xtuví mii ñá é kuinima ñá ña.

²Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsí'i tó'ō e ña vā'á san dīki ña é diko ña Jesús. ³Jesúu ne, é ini ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é ini ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kō di. E ini ña tsí e xnúu nta'a Xuva ko ña un ntí'i nūu i. ⁴Kidáa ne, nākuntísi ña é tuví ña nú mēsa kán ne, dā nātavā ñá du'nu ña, dā kí'i ña doó ne, xnteē ñá í'xi ñá. ⁵Kidáa né, xnūu ña ntute ini títí'i ne, éni ntuvu ña nákate ña dī'in ña ntini'i ñá, da naítsi ñá doo é ntee í'xi ña.

⁶Dā xee ña mí tuví Simuun Pedrú ne, kaka'an Pedrú san ni ñá:

—¿Vá divi ntu nto nākate nto dī'in ko? —ka'an ña.

⁷Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Veví ne, vata kī'in diki o nee iña é kade u. Ntá tsi kí'in diki o rkontúvi —ka'an ña.

⁸Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—iNté uun ito ña da vā'a ko é nakate nto dī'in ko! —ka'an ña.

Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Tē ña nakáte ú dī'in ō ne, ñá kadūkun ntéen ko —ka'an ña.

⁹Kaka'an xtúku Simuún Pedru ni ña:

—iDukuān ne, ñá te da mii tsi dī'in ko nakate nto ni; tsí nta'a kó ni dīkí ko di! —ka'an ña.

¹⁰Jesúu ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Xoo e ítsi i ne, ñá ntio é ntuntoo ká xtuku kaniñ kúñu i, tsí da mii tsi

df'in i kantio é ntōo. Tsi e ntúntoo kanñ kúnu ñā. Kuan ntúntoo nto dí, kuān té ñā te un ntí'i ntō —ka'an ñā.

¹¹Tsí ini ñā xoo é diko i ñā.

Dukuān é kaka'an ñā tsí ñā te un ntí'i ñā e ntúntoo ñā.

¹²Dā kúvi nácate ñā df'in ñā ntini'i ñā ne, nákunūu xtuku ñā du'nu ñā. Dā nakutúvi ñā nú mesa kán ne, dá kaká'an ñā ni ñā:

—¿Kañe'e dikí ntú nto nee iña idé u ni ntō? ¹³Ntáka'an nto tsí mastru ntó ko, tō'ó nto kó ne, vá'ā ó vatā o ntáka'an nto, tsí divi ntí'xe u. ¹⁴Te xū'u é mastru ntó nī tó'o ntō ne, nakate ú df'in ntō né, kuan tsi koo vií nto, nakate nto df'in tā'an nto dí. ¹⁵Tsí xu'u dí'na ú nañē'e ú nto nté koo vií nto ne, kuan tsi koo vií nto vatā o dé u ni ntō. ¹⁶Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ñā te díí ka ka'nu ñā kade tsiñu san e tó'o ñā. Ntē ñā te díí ka ka'nu ñā táxnūu tó'o i san é ñā e táxnūu ñā. ¹⁷Te kañē'e dikí nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dōo diní koo kuntōo nto.

¹⁸Ñā te kuēnta iña nto un ntí'i ntō é kākā'án u sá'a. Iní u xoo é nakaxnúu u. Ntá tsi kuntaa vatā o úve na'a kaká'an tú'un Xuva kō tsi divi ñā é kae'xí dadíi nī kó ne, divi ñā ntā ñā atá ko. ¹⁹Sá'a kākā'án u ni ntō di'na da kúvi, vata koo te kúntaa ne, kuinti'xe nto é divi ntí'xe u. ²⁰Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí xoo é kaiko ñú'u i ñā táxnūu ú ne, kaiko ñú'u ñā kó dí; xoo é kaiko ñú'u i kó ne, kaiko ñú'u ñā ñā táxnūu kó dí —ka'an ñā.

Kaka'an Jesúsú tsí dikō Júdā sán ñā
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹Dā kúvi ka'an Jesúsú sá'a ne, dōo kunta'xa iní ñā ne, kaka'an ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Tsí uun ñā'a nto ne, diko ntō ko —ka'an ñā.

²²Ito ñā ntini'i Jesúsú san ta'an ñā, xe un xé un ñā, tsi ñā ini ñā xoo iña i é kākā'án ñā. ²³Uun ñā'a ñā e dōo kuinima Jesúsú ne, tuví ñā diñi ñā, kae'xí ñā. ²⁴Íde Simuún Pedrú san nta'a ñā nī ñā tuví diñi Jesúsú é tsixe'e ñā ñā xoó kuenta iña í é kākā'án ñā. ²⁵Kidāā ne, diin diin tsi katsixe'e ñā Jesúsú:

—Mastru, ¿xoó ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an ñā.

²⁶Nantíko kōo Jesúsú, kaká'an ñā: —Divi ñā é kuē'é u tañú'ú é xnūu nto'o ú san —ka'an ñā.

Kidāā né, xnūu nto'o ñā uun ta'vi tañú'ú sán ne, xé'e ñā Júdā, i'xá Simuun Scarioté san. ²⁷Dā é'xi Júdā san tañú'ú sán ne, ura tsí i kukí'vi tó'ō e ñā vá'ā sán nima ñā. Kidāā ne, kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Kantí'i dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an ñā.

²⁸Ntá tsi nté uun ñā ntoo ntaé'xi nú mesá san ñā ni kutúni ñā nté kui kuān ó kaka'an ñā ni ñā sá'a.

²⁹Tsi Júdā sán ne, díki i ñā, ñā ntee nta'a i diú'un san. Iō ñā kuiní ñā ne, kaka'an Jesúsú ni ñā tē kíkuiin ñā é kantio ñā iña vikó san, o te kuē'é ñā diu'un ñā ntá'vi san.

³⁰Ura tsí i da kúvi é'xi Júdā tañú'ú sán ne, kii ñā kue'en ñā é nīñu.

Tū'ún xee e xtúvi Jesúsú

³¹Dā kii Júdā san kuē'en ñā ne, kaka'an Jesúsú:

—Vevíi ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta

iñá ko. ³²Te kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko kuēnta iñá ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu ña kó vatá ó kaxi'í nuu ka'nu mii ña ne, ura tsí i kuan kōo vií ña. ³³I'xá mii kó, ña ná'a ká kutuví dadíi ú ni ntō. Nantuku ntō ko, ntá tsi, vatá ó kaka'án u ni ña Israeé san ne, kuan kōo ka'án u ni ntō dí tsí ña kuvi kí'in ntō mí kí'in u. ³⁴Xtuví ni'í u nto tú'ün xee san: é na kuinima ntó ta'an nto, xe un xé un ntō. Vata tsí ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuinima ntó ta'an nto dí, ³⁵vata koo tē ini ña'a san tsi ntákuinima ntó ta'an nto ne, kutuni ña tsi ntántikin ntó ko —ka'an ña.

Dá kakā'an Jesúsú tsí ka'án Pedru e ñá ini ñá ña

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶Kaka'an Símuun Pedru ni ña: —¿Mí'i ntu kí'in nto, Tó'ō? — ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā: —Mí kí'in u ne, ña kúvi kí'in ní ko vevii, ntá tsi da nté rkontúvi ne, nakuntikín ko —ka'an ña.

³⁷Pedru ne, kaka'an ñá ni ñā: —Tó'ó, ¿nté kui ña kuvi ntu kuntikín u nto vevii? ¡Kuān te kué'e ú ntuvi iñá ko kuenta iñá nto! —ka'an ña.

³⁸Nantíko kōo xtúku Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá nuu é ntāa ntí'xe ntu i é kuē'en ntuvi iñá o kuēnta iñá ko? Tsí nuu é ntaā i é kaka'án u ni ó tsí di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko xoo ñá'a u —ka'an ña—.

**Jesuú ne, divi ñā é kúvi ña
itsi é kí'in o nta'a Xuva kō**

14 'Ñá ku dē kuení nto. Kuntée iní ntó Xuva kō né, kuntée

iní ntó ko di. ²Má vi'i Uvā kó ne, dōó io mí kuntoo ó. Tē dí ña kuān ó ne, ñá ni ká'án u ni ntō. Kí'in ú, kixtúvi tu've u mí kuntoo nto. ³Te kué'en u é xtúvi tu've u mí kuntoo nto ne, ki'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntoo dadíi nto ni ko mí kutuví u. ⁴Ini ntó itsi san é xee nte mí kí'in u —ka'an Jesúsú.

⁵Kaka'an Túmaá san ni ñā:

—Mastru, ñá iní nti mí'i kí'in nto. ¿Ntē ntú koo naní'i nti itsi i san? — ka'an ña.

⁶Ne, kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Xu'u e kúvi u itsi nto; kaka'án u é nuu é ntaā i né, tā'xi ú ntuvi iñá nto. Xoxó kuvi xee i ntá'a Uvā kó tē ña te kuēnta iñá ko. ⁷Tē dí ini ntí'xe nto kó ne, ini ntó Uvā kó di. Nte vevii ne, é ini ntó xoo ñá'a ña, tsi é dukuan iní nto ña di —ka'an Jesúsú.

⁸Kaka'an Félipé san ni ñā:

—Nañ'e ntó nti Uva ntō ni. Kuan tsi kaa é ntio nti —ka'an ña.

⁹Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—¿Ntē ó ntu, Felipe? Ñá te dā vévii ntoo dadíi ú ni ntō né, ¿ntē vata kinín ko? Xoo e ini i kó ne, é ini ñá Uvā kó di. ¿Ntē kuān ó kaikan ntun é nañ'e'ú u o Uvā ko? ¹⁰¿Vá ña ntu te kákuinti'xe o tsi úun tsi kúvi ú ni Uvā ko, tsi úun tsi kúvi Uvā kó ni kó di? Tsi tú'ün san é kaka'án u ni ntō ne, ñá te diki tsi mií ko katavá u, tsí Uvā kó e nuu mé'ñu nuu dava ñá kó ne, mii ña kade ña nuu i e dóo va'á san. ¹¹Na kuinti'xe nto ko é kaka'án u tsi úun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi ña ni kó di. Tē ña ntákuinti'xe nto é kaka'án u ne, kuān te nuu i é kadé u san na kuinti'xe nto. ¹²Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí te xōo ñá'a

é kuinti'xe ña kó ne, víi ña nuu i é kadé u di. Ó díi ka ka'nu ká nuu i víi ña, tsí ntaa u mí tuvi Úvā ko. ¹³Da neé ka nuu i é kākān ntó nta'a kó ne, víi ú vata koo é xil'i nuu ka'nu Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ña. ¹⁴Da neé ka nt'i'i nuu i é kākān ntó nta'a kó ne, ta'xí u nto.

**Kaka'an Jéssu tsí taxnū
ña Espíritū Sántū san**

¹⁵Tē ntákuinima ntí'xe ntó kó ne, kada ntaa nto tú'ün é xtúví u. ¹⁶Kákān ú nta'a Uvā kó, na taxnū ña uun ña'a, ña é xntii ntó né, kunuu mé'ñu kunuu dava ña nto ntii dañu ntúvi. ¹⁷Espiritu sá'á ne, divi ña é tā'xi ña é kūtuni nto nee iña é nuu é ntaa i. Ña kúvi kuinti'xe ña ñuxiví sa ña, tsí ña kuvi kiní ña ña, ntē ñá ini ñá xoo ñá'a ña. Ntá tsi divi ntó ne, ini ntó ña, tsí nuu ña nima ntó ne, nuu mé'ñu ña ntó.

¹⁸Ñá te tsoo mii kuē'én u nto, tsí ki'xi xtuku ú mí ntoo nto. ¹⁹Ña ná'á ká kukuii dā ña kiní ka ña ñuxiví san ko. Ntá tsi divi ntó ne, kiní nto ko. Tsí ni'i nto ntúvi iña nto vatā ó ió ntuvi iñá ko di. ²⁰Ntuvi tsikán ne, kutuni nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi kúvi nto nī kó ne, kuan divi ú ni ntó di. ²¹Xoo é kaeni tutun i tú'ün é xtúví u ne, kade ntaa ña ne, divi ña é kákuinima ntí'xe ña ko. Xoo é kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó ña di. Xu'ú ne, kuinimá ko ñá di ne, ntii díto u é kīni ñá ko —ka'an Jéssu.

²²Júdā, ña uun san, ña é ña te Iscarioté ne, kaka'an ñá ni Jéssu: —Mastru, ¿nté kui ntii díto nto nuú ntī ne, ntá tsi nuu ñá ñuxiví san ne, ña ntii díto nto? —ka'an ña.

²³Nantíko kōo Jesuu, kaka'an ñá ni ña:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa ña tú'ün e xtúví u. Kuinima Úvā kó ña ne, kixkuntoo dadii ntí ni ña, ntuví u ni Uvā ko. ²⁴Xoo é ña kákuinima í ko ne, ñá káde ntaa ña tú'ün é kākā'án u. Tsi tú'ün é kākā'án u ni ntó ne, ñá te dīki mii ko é kākā'án u, tsí divi tú'ün Uvā ko, ña é táxnū ko.

²⁵Núu i sá'a kākā'án u ni ntó vi'i a tuvi dukuán ka ú ni ntó. ²⁶Ntá tsi Espíritū Sántū san, ña é xntii ntó, ña é táxnū Uvā kó kuenta iñá ko ne, divi ña nañē'e ñá nto é un nt'i'i nuu i. Ta'xi ña é naka'an nto un nt'i'í é kākā'án u ni ntó nte dí'na.

²⁷Te kuē'én u ne, ta'xí u é vā'á koo kuntōo nto, vatā ó tuví u, ñá te vatā ó kata'xi ña ñuxiví sa. Ñá ku dē kuení nto; ntē ña ku u'ví nto. ²⁸Tsí kākā'án u ni ntó é kī'ín u, ntá tsi ki'xi xtuku u é kutúví u ni ntó. Te nuu é ntaa i é ntákuinima ntó ko ne, kūntoo dīnī nto, tsí kākā'án u tsi kī'ín u nta'a Uvā ko. Tsí díi ka ka'nu Uvā ko é xu'u. ²⁹Sá'a kākā'an ntáa ú ni ntó di'na dá kūvi vata koo é, tē kúntāá ne, kuinti'xe nto kídaā.

³⁰Ñá kuē'é ka kākā'án u ni nto vē, tsi vé'xi é kadē kú've ñuxiví sa. Ñá tē neé kuvi víi nī ko, ³¹ntá tsi víi u vata ó ka'an Úvā kó, vata koo é kūtuni ñá ñuxiví sa tsi dóo kakuinimá ko Uvā ko. Nakuntāñī ntó ve, dá kī'ín o —ka'an Jéssu.

Xo'o tinti'o é nuu é ntaa i

15 Kaka'an xtúku Jesuu: —Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu é ntaa i kaá u. Uvā kó ne, divi ña é kuēnta káde ña. ²Te

ūun ntidin i ña kakíi tinti'o í ne, ka'nté ña. Ntá tsi te kakíi tinti'o í ne, ka'nté ntodo ñá nuu i vata koo é kuē'e kíti i kii ti. ³Nto'ó ne, é ntūntoo nto kuenta iña tú'ūn é kākā'án u ni ntō. ⁴Kuve ta'an nto kó vatā ó ntee tá'an ú nto. Tsi te da mii tsi ntidin i sán, tē ña ntee tá'an xo'o i sán ne, ña kúvi kii kiti i. Kuan ntō'ó dī, nté uun nto ña te neé kuvi vií nto tē ña ntee tá'an nto ko.

⁵Xu'ú ne, xo'o i kúvi u; dīvi ntō né, ntidin i kúvi nto. Xoo é ntee tá'an i kó ne, ntee tá'an ú ña dí ne, dōo kue'e é vā'á vií ña. Tē ña te ntee tá'an nto kó ne, ñá tē neé kuvi vií nto. ⁶Xoó ña'a é ña ntee tá'an i kó ne, kiñu'u ña ña kí'i kán vata kaa ntidin i e kádun e ntánakuido ña'a san e ntátsu'un ña nchú'un kán é kōko.

⁷Te kunteē tá'an nto kó, te kunuu inī nto tú'ūn kó ne, kákan nto da neé ka é ntio nto ne, ní'i ntō. ⁸Dōo xi'í nuu ka'nu Xuva ko tē dōo kuē'e núu i é vā'a vií nto. Kuan kōo ntuvi ntí'xe nto ña ntini'i ko. ⁹Vatā ó kakuinima Úvā kó ko ne, kuān ó kakuinimá ko ntó dī. Ñá ku xtuvī mii nto é kākā nto itsí ko, tsi dōo kakuinimá ko nto. ¹⁰Te kāda ntaa nto tú'ūn é xtúvī u ne, ña xtúvī mií u é kākūinimá ko nto, vatā o dé ntaa u é kākā'an Úvā kó ne, ñá kaxtuvī mii ña é kākūinima ñá ko dī.

¹¹Kakā'án u ni nto sá'á vata koo é na kūntoo dínī ntó nī kó vatā ó tuvi dínī u dī. Kidāá ne, kunuu dínī kue'én nima nto. ¹²Sá'a é tú'ūn ko é xtúvī u: Na kuñima ntó ta'an nto vatā ó kakuinimá ko nto. ¹³Te nūu é ntaa i é kākūinima kué'en ko ña

e dōo vá'a tiin ni'i ō ne, un tsi nte ntúvi iña ko kué'e o kuēnta iña ña. ¹⁴Nto'ó ne, ña e dōo vá'a tiin ni'i ú nto te vii nto é kākā'án u ni ntō. ¹⁵Vi'i a vé ne, ñá kāl'án ka u te ña ntáde tsiñu iñá ko nto, tsí ña ntáde tsiñu sán ne, ñá ini ña neé kade tó'o ñá. Ntá tsi ña e dōo vá'a tiin ni'i ú kakā'án u nto, tsí kaka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá kaka'an Úvā kó nī ko. ¹⁶Ña te dīvi ntō nakaxnúu ntō ko, tsí xu'u nakaxnúu ú nto ne, teé tsiñú u nto é kī'in nto, kinakáxa nto é vā'á san vata koo é na xntii. Kidāá né, da neé ka nuu i é kākān ntó nta'a Úvā kó kuenta iñá ko ne, ní'i ntō. ¹⁷Sá'a tsi é xtúvī u é vii nto: é na kuñima ntó ta'an nto.

Ña ñuxiví san ntaínchu'vi ña Jesuu ni ñá'a ña

¹⁸Tē ntaínchu'vi ñá ñuxiví san ntó ne, na kūtuni nto tsí dī'na u ínchu'vi ñá ko. ¹⁹Tē dí kudadii nto nī ña ñuxiví san ne, dōo ntio ña nto. Ntá tsi ña te i'a ntáduku ntee ká nto, tsí nakaxnúu ú nto ñuxiví san. Dukuān ne, ntaínchu'vi ñá nto. ²⁰Nanū'u ntó iní nto tú'ūn é kākā'án u ni ntō: Tsi nté uun ña kade tsiñu ne, ñá tē díi ka ka'nu ña'a ña e tó'o ñá. Vata ō dé xení ña nī kó ne, kuan kōo kada xení ña ni ntō dī. Tē dí ni dē ntaa ña tú'ūn kó ne, kada ntaa ña e ntáka'an ntó dī. ²¹Un ntí'i sá'a nantō'o ña nto kuenta iñá ko, tsi ñá ini ña ña táxnūu ko.

²²Tē dí ña ni kí'xi u é kixka'án u ni ña ne, ña túvi kuétsí ña. Ntá tsi vevíi ne, ña túvī ká doka'an núu ini kuenta iña kuétsi ña. ²³Xoo é kainchu'ví ko ne, kainchu'vi ña Úvā

na'á ka kiní nto ko, ña ná'á ka dá nakíní xtuku nto ko? ²⁰Nuu é ntaā i é kāká'án u ni ntō tsi kuéku nto ne, kunta'xa iní nto dí, ñī dukuan ña ñuxiví san ne, kuntoo díní ña. Ntá tsi kuān te kunta'xa iní nto veví ne, rkontūví ne, nadama donta'xá san dodīni. ²¹Vata kaa ñadī'i, ña é dā vé kaku i'xá i ne, kantī'i iní ña tsí e xee ūra i. Ntá tsi tē kúví káku i'xá ña ne, kunání ñá e kaexnúu kúñu ña, tsi dóo díní ña kuenta iña i e káku i'xá ña é dā vé xee ñuxiví sa. ²²Dīvi ntō dí ne, ntántī'i iní nto veví. Ntá tsi nakíní xtuku ú nto ne, naku'un díní nima ntó kídaā, uun dodīni e nté uun xoxo kuvi ka'nté nuu i.

²³Ntūvi tsikán ne, ñá tē neé tsixelē ká nto ko. Nuū é ntaā i é kāká'án u ni ntō tsí da neé ka ntī'i nuu i é kākan ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kākan ntó kuenta iñá ko. ²⁴Veví ne, vata kākan nto nté uun nuu i kuenta iñá ko. Kákan ntō ne, ní'i ntō, vata koo é kūntoo díní kue'en nto.

Jesúu ne, kúvi idé ña ni ñuxiví sa

²⁵Kantada dadīi ú nuu i sá'a, kaka'án u ni ntō. Ntá tsi vé'xí ntūvi é ña te kuan koo ka'án ka u, tsí ka'an ntáa ú ni nto iña Uvā ko. ²⁶Ntūvi tsikán ne, kákan nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te kaka'án u ni ntō te kākán u nta'a Uvā kó kuenta iña nto. ²⁷Tsi Úvā kó ne, mii ñá dóo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vé'xí ú nta'a Xuva kō. ²⁸Tsí nta'a Uvā ko kíi ú, vé'xí ú ñuxiví sa. Veví ne, ntaka ú ñuxiví sa dá ntāa xtuku u mí tuví Uvā ko —ka'an Jesús.

²⁹Ntáka'an ñá ntini'i ña ni ñā:

—Veví ne, kaka'an ntáa nto, é ña te kántada dadīi ká nto. ³⁰É iní ntí ve tsi íni nto un ntíí ntíí núu i. Ntē ña ntio é xoxo tsixelē i ntō. Dukuān e ntákuinti'xe ntí tsi vé'xi nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

³¹Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve? ³²Ntá tsi e xee ūra í ne, veví du'va tsi nakuite xáa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsí u tuví u, tsí tuví ni'i Úvā kó ko. ³³Kaka'án u ni nto un ntí'i sá'a vata koo é kūntoo vá'a nto, xoo é kantíkin í ko. Ñuxiví a ne, dóo nto'o nto. Ntá tsi ka'xi víi nto nima ntó, tsi e kúvi idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

**Kaka'an ntá'vi Jesuu kuénta
iña ñá ntini'i ña**

17 Dā kúvi ka'an Jesús núu i sá'a ne, ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kán, dá kaká'an ña:

—Úva, e xee ūra í ve. Nāxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é I'xá ntó ve, vata koo é nāxi'í nuu ka'nu ú nto dí. ²Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo nūu u iña un ntí'i kue'en dú'va ña'a san vata koo é kué'é u ntuví va'á iña ña ntii dañu ntúvi, un ntíí ntíí ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko. ³Sá'a é ntūvi vā'á iña ña: te íni ñá nto, dīvi ntō é Xuva ntí'xe ko nto, ni Jesūcristu, xu'u e táxnūu nto.

⁴Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'i u tsiñu e teé tsiñu nto ko é víi u. ⁵Veví ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Úvā, vata tsí o náxi'í nuu ka'nu nto kó ntē dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

⁶Ña é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntō kó ña ne, é nañē'é u ña xoo é divi ntō. Tsí divi iña ntō ña ne, nátsu'un nta'a ntō kó ña ne, divi ña kuinti'xe ña tú'un ntō. ⁷Ini ñá ve tsí da neé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi. ⁸Tsí é nañé'e ú ña tú'un e tá'xi nto ko. Tékú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaā i tsí nta'a nto vé'xi u. Kuinti'xe ña tsí divi ntō táxnūu nto ko.

⁹Mii ña é kaikán u kuenta iña ña. Nā te kuēnta iña ñá ñuxiví san, tsí kuenta iña ña e tá'xi nto ko, tsí divi iña nto ña. ¹⁰Un nti'í nee iñá iō iñá ko ne, iña ntō di; nee iña é iña ntó ne, iñá kó di. Divi ña ne, náxi'í nuu ka'nu ña ko.

¹¹Xu'ú ne, ñá kutūví ka ú ñuxiví sa, ntá tsi divi ña né, kuntōo ká ña ñuxiví sa. Tsí xu'ú ne, kīnakutūví ú ni ntō. Ūvá, divi ntō é vā'á kue'len nto ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kuví ña vatā ó uun tsi kúví ú ni ntō di. ¹²Dā itúvi dadii ú ni ñá i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuenta iña ntó, un nti'í ña e tá'xi nto kó ne, ide ú ña kuenta. Nté uun ña'a ña ña ni kunáa ña (da mii tsi ña e dúkuan kúnaá san), vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un ntō.

¹³Vi'i a vé ne, ntiko kōo u mí tuví nto dan. Núu i sā'á kaka'an u da tuví ka u ñuxiví sa vata koo é na nāku'un dīni nima ñá vatā ó nuu dīni nimá ko di. ¹⁴É nakué'e ú ña tú'un ntō. Ntá tsi ña ñuxiví sa ne, ntaínchu'vi ñá ña, tsí ña te ntáduku ntée ká ña ñuxiví sa vata kaa u é ntē ña te ña ñuxiví sa ú di. ¹⁵Ñá te kaikán u nta'a nto te natavā ntó

ña ñuxiví sa, tsi é na kūnuu mé'ñu kunuu dava nto ña nuu i é kīni kaa san. ¹⁶Ná te ntáduku ntée ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú di. ¹⁷Kué'e ntō é vii ñá da mii ku'e'len tsi é vā'a é ntio nto, tsí ini ña tú'un ntō é nuu é ntaā i. ¹⁸Vata ó táxnūu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo taxnūu ú ña mé'ñu ña ñuxiví sa di. ¹⁹Kuenta iña ñá ne, ntada ú ntuvi iñá ko kuenta ntá'a nto vata koo é na ntāda ña ntuvi iña ña kuēnta ntá'a nto di é na vii ñá nee iña é nuu é ntaā i.

²⁰Ná te da mii tsi kuēnta iña ña sá'a é kākā'an ntá'ví u, tsí kuenta iña ña é kuinti'xe i ko rkontūvi kuenta iña tú'un ña. ²¹Kaikan u é uun tsi na kūvi ña, un nti'í ña, vata tsi kaa o xo'ō dí, Ūva, é uun tsi kúví ú ni ntō ne, uun tsi kúví nto ni kó di. Te uun tsi na kuví ña ni kō di vata koo é na kuinti'xe ña ñuxiví sa tsí divi nti'xe ntō táxnūu nto ko. ²²Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kūvi ña vata kaa ú ni ntō. ²³Tsí úun tsi kúví ú ni ña ne, uun tsi kúví nto ni kó di, vata koo é uun tsi kuví nti'xe ña. Kidāa ne, kutuni ñá ñuxiví sa tsí divi ntō táxnūu nto kó ne, dōo kakuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko di.

²⁴Ō Ūva, divi ntō tsú'un nta'a nto ña kó ne, ntio ko é kuntoo dadii ña ni ko mí kutūví u, vata koo é na kiní ñá ko é kāxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsí kakuinima ntó ko un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ²⁵Ō Ūva, divi ntō e dóo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ñá ini ñá nto. Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne, ña sā'á ini ñá tsí divi ntō táxnūu nto ko. ²⁶É kākā'an ntaā ú ni ña xoo ñá'a

nti'xe nto ne, kuan kōo vií ka ú dí vata koo é na kuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko ne, vata koo é mií ú kutúv'í u ni ñā —ka'an Jéssuu.

Dā tñin ña Jessuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 Dā kúvi ka'an Jéssuu sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'i ña ūun xo diñi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kukí'vi ña má utun tatá kan ni ña ntini'i ñā. ²Júdā, ña diko Jéssuu ne, ini va'á ña ikān, tsi dóo ki'in ito kānakuntóo dadii Jessuu ni ña ntini'i ña ikān. ³Dukuān né, ntēka Júdā sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnūu tó'ō dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é kā'ní nuu ña Jessuu. ⁴Ntá tsi é ini Jéssuu un ntí'i nūu i neé kuvi ña ne, kii ña, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

⁵Nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Jessuu, ñá ñuú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, ntitsí dadii ña ni ñā'a san. ⁶Dā ka'an Jéssuu tsí divi ñā ne, un ntíí ntíí ñā'a san nákaata ñā; ntāva ña kue'en ñá ñu'u kán. ⁷Kidáa ne, tsixe'le xtúku Jessuu ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jessuu, ñá ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁸Dā nantiko koó xtuku Jessuu, kaká'an ñá ni ñā:

—É káka'an xtúku ú ni ntō tsí divi ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntō kó ne, na kī'in ká ña nguui san —ka'an ña.

⁹Kuan ō ka'an ñá vata koo é kūntaa tú'un é ká'an ña: “Ūvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña. ¹⁰Kidáa ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñā né, dā é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu iña dútú ñá odo nūú san; náki'i tú'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu nání ña.

¹¹Jesú ne, kaka'an ñá ni Pedru kídaa:

—Nāxnūu vá'an káa ō. ¿Vá ñā ntu te nto'ó ko dontíni é ta'xi Uvá kó ko é ntō'o ko? —ka'an ña.

Dá ntitsí me'ñu Jessuu nuu Ánaa

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹²Sntadún san, ni tó'lo ña, ni ña ntáde kuenta xúkūn ña Israee san ne, tñin ña Jessuu, da kí'ni kutu ñá ña. ¹³Di'na intéka ña ña mí tuví Anaa, ñuntíi dütú ñá odo nūú kuia tsikan, ñá nani Caifaa. ¹⁴Divi Caifaa ne, é káka'an ñá tsi díi ka vá'ā ó te ūun tsi ña'a kuví ña kuenta iña un ntíí ntíí ña ñuu í san.

Dá kaká'an Pedru e ñá ini ñá Jessuu

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵Ña ntini'i ñā, ña uun ká san, ni Simuun Pedrú ne, ntikin ñá Jessuu. Ini dútú ñá odo nūú san ña ntini'i ñā, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúkí'v'í ña ni Jéssuu iní vi'i dutu ñá odo nūú san. ¹⁶Ntá tsi Pedrú ne, da nuú ntitsí ña atá xi'i kan. Kidáa ne, kué'en ña ntini'i ñā, ñá ini dútú ñá odo nūú san, kaka'an ñá ni tā'nu nteé nta'a i xi'í san te kúvi kuíta

ntí'xin Pedru iní vi'i kán di. ¹⁷Ta'nu nteé nta'a ī xi'í san ne, tsixe'e tūn Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntō é kantikin ntó ña tsikan? —ka'án tun.

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

¹⁸Tsí da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, tūūn ña ñu'ú ne, dā ntátuní ña. Ikān ntitsí dadī Pedrú san ni ñā, katuní ña di.

Dā ítō ntee dutu ñá odo nūú san Jesuu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹Kidāā né, tsixe'e dūtu ñá odo nūú san Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ña ne, kuenta iña nchú'un é kanakuā'a ña ña'a san. ²⁰Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ña'a san un ntí'i kue'en dú'va ña. Nguentúvi tsi nakuā'á u ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ini ukún ka'nu sán di. Nté uun nuu i ña ni ká'an xu'ú u. ²¹¿Nté kui mií ú katsixe'e ntu ntō ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ña téku i nté o kaka'án u. Divi ña ini ña nee iña é kaka'án u —ka'an Jéssuu.

²²Dá kakā'an ña sá'a ne, uun ña'a ña ntáde kuenta xúkūn sán, ña ntitsí etsin ne, xē'e nuu ña vinuu Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntū ó kanantiko kōón kaka'an ni dūtu ñá odo nūú san? —ka'an ña.

²³Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña vá'a o kaka'án u ne, ká'an nto nee iña é ña vá'a ó san ni. Ntá tsi te vā'á o kaka'án u ne, ¿nté kui

xé'e nuu ntun vinuú ko kuan? —ka'an ña.

²⁴Kí'ni kutu ña ña kídaā né, dā táxnūu Anaá san ña mí tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵Da ñī ntitsí Pedru, katúni ña nchú'un kán ne, kaka'an ñá'a san ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ntini'in ña tsikán di? —ka'an ña.

Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ña:

—Ñá'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

²⁶Kidāā ne, uun ña'a ña ntáde tsiñu iña dūtu ñá odo nūú san, ñavi'i ña e é'nte Pedru ló'xo í ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ini ú o ni ñā má utun tatá kán? —ka'an ña.

²⁷Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ña tsi ñá ini ñá ña ne, ura dú'va tsi i kána lí'xī san.

Dá ntitsí mē'ñú Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸Kidāā né, ntāka ña nú vi'i Caífaa ne, dā kueni'i ña Jéssuu iní vi'i mē'ñú ña ñuú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ña Israeé san ne, ña dí ni kí'ví ña iní vi'i me'ñú san vata koo é ña naxe'é ña nta'a ña. Tsí te kuan kōo ne, ña kúvi ká'xí ña viko san. ²⁹Dukuān né, ntīi Pilatu nu kí'i kán, kaka'an ña:

—¿Nee ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ña sá'a? —ka'an ña.

³⁰Nantíko kōo ñá, ntāka'an ñá ni ñā:

—Tē dí ña kini kaa ña ne, ña ntádā ntí ña kuenta ntá'a nto —ka'an ña.

³¹Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni ña:
—Kue'ēn ni'i nto ñá ni. Kada kúlvē
ntó iña ñá kuenta iñá lei míi ntō —
ka'an ña.

Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an
ñá ni ñā:

—Dōo xii kaá te ntí'i kué'le nti
doxi'i dā xóo ká ña'a —ka'an ña.

³²Dukuan ō kúvi vatā ó kaka'an
Jésuu nté koo kúvi tē xi'i ña.

³³Kidáā ne, kúntí'ví xtuku Pilatu
iní vi'i mē'ñú san, dā kána ña Jesuu,
kátsixe'e ña ñā:

—¿Vá divin ntūn é Rei iña ñá
Israee? —ka'an ña.

³⁴Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá
ni ñā:

—¿Vá kuēnta iña mii ntú nto é
kuān ó kaka'an ntó san ne, o dē xé
tuku ña'a san kaka'an ñá ni ntō? —
ka'an ña.

³⁵Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ña:
—¿Vá ña Israee ntú u? Ña ñuuú mii
o nī tó'ō dutú san ne, divi ñā ntáda
ñā o kuenta ntá'a ko. ¿Neé ntu den?
—ka'an Pilatú san.

³⁶Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:
—Ñá te ñuxiví sa kade ú rei. Tē
dí ñuxiví sa kade kú'vé u ne, nté
du'xen víi ña ntáde tsiñu iñá ko
vata koo é xoxo ntada í ko kuenta
ntá'a ña Israeé san; ntá tsi ña te i'a
káde kú'vé u —ka'an ña.

³⁷Kaka'an Pílatu ni ña kídaā:
—¿Vá dukuan ntū é rei ntí'xen? —
ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni
ñā:

—Mii nto káka'an nto é reí u. E
divi tsiñu káku u. Dukuan ne, vé'xí ú
ñuxiví sa vata koo é ká'an u nee iña é
nuu é ntaā i. Xoo é ntio i é nuu é ntaā
í ne, katekú ña é káka'an u —ka'an ña.

³⁸Tsixe'e Pilatu ña kídaā:
—¿Nee iñá ntu é nuu é ntaā í
kuan? —ka'an ña.

Dā ntúvi Jesuu kuēnta é kúvi ña
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'a ne, kii
xtuku ña, kaka'an ñá nī ña Israeé
san:

—Nté uun kuétsi ña sá'a ña
kánani'í ko. ³⁹Ntá tsi nto'ó ne, vatā
xkoó ini nto é nantii ú uun ña'a ña
nuu kutū mé'ñū viko sá ne, ¿ntio
ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee?
—ka'an Pílatu.

⁴⁰Un ntíi ntíi tsí ña'a san káchu'u
ñā, ntáka'an ña:

—iÑá te ña tsíkan nantii ntó ña,
tsí Barabaá san! —ka'an ña.

Barabaá san ne, ña kae'ni ña'a.

19 Kidáā né, kī'i Pilatú san
Jesuu ne, da táxnūu ña é
natīnuu ña ña xo'lo ume. ²Sntadún
san ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku
iñu, da xntéku ña diki Jésuu ne, da
xnúu ña ña doo tīnta. ³Xée ētsin ña
mí ntísi ña ne, da ntáka'an ñá ni ñā:
—iNtiusi ntó, Rei iña ñá Israee! —
ka'an ñá, dā kátu nuu ña vinuu ña.

⁴Kii xtuku Pilatú san ne, kaka'an
ñá ni ñā'a san:

—Un kaa ña sá'a é nantii ú ña nuu
nto vata koo é na kūtuni nto tsí ña
ni naní'i ko nté uun kuétsi ñā —
ka'an ña.

⁵Kidáā ne, ntii Jesuu é ntēku le'e
iñu san diki ñá ne, nuu ña doo tīntá
san. Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:
—iUn kaa ñatíi sa'a! —ka'an ña.

⁶Dá ini tó'ō dutú san nī ña
ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi
ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—iNa nākuntée ña ntiká krusi!
iNa nākuntée ña ntiká krusi! —
ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Pílatú san ni
ñā:

—Kuē'en ni'i mii nto ñá ni, dá
naxnteē ntó ña ntiká krusi kan. Tsí
xu'ú ka'án u ne, ña túvī nee kuetsí
ña —ka'an ña.

⁷Dā nantíko kōo ña Israeé san,
ntáka'an ñá ni ñā:

—Lei iñá nti ne, kaka'an tsí da mii
é kuvī ña, tsí dotō tsí kaka'an ña é
Ī'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

⁸Dā téku Pilatú san sá'a ne, díí ka
ū'vi xtúku ña. ⁹Kúntī'ví xtuku ña
iní vi'i me'ñú san ne, dá kaká'an ñá
ni Jēsuu:

—¿Mí'i ntu ñūu vé'xin? —ka'an ña.

Ntá tsi Jesuú ne, ñá ni ká'an
kue'en ña. ¹⁰Dukuān ne, kaka'an
Pílatú san ni ñā:

—¿Nté kui ña kaká'an ntún nī
ko? ¿Vá ña ntu ínín tsí kuvī vií u
naxntēe ú o ntiká krusí, o kuvī
nakāka xaa ú o? —ka'an ña.

¹¹Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá
ni ñā:

—Ntē ña kuvī kadan kú'ven iñá
ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o.
Dukuān ne, díí ka iō kuetsí ña e
ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

¹²Nté ūra tsikán ne, ntukū nuu
iní Pilatú san nté koo nantii ña
ña. Ntá tsi ña Israeé san ne, un tsi
ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—iTe nantii nto ña sá'á ne, ñá te
vā'á tiin nto nī Cesa! tsí te xōo ñá'a
é kākā'an ña é rei ñá ne, kaka'an
ntēe ña Cesá san —ka'an ña.

¹³Dā téku Pilatu sá'a ne, nantii
ña Jēsuu. Kidáa ne, nákutūvī ña nú
mesa ví'i me'ñú san mí nani Gābata,

é káni tú'un Nú Xūú san é tú'un
hébreu. ¹⁴Dā ká'ñu ntuvī sispree
víkó san ne, kaka'an Pílatú san ni
ña Israeé san:

—iUn kaa rei nto! —ka'an ña.

¹⁵Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a
san ntáka'an ña:

—iKuē'en ni'i ntó ña! iKuē'en ni'i
ntó ña! iDá naxntēe ntó ña ntiká
krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pilatú san ni ñā'a
san:

—¿Vá naxntēe ntú u rei nto ntíkā
krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san,
ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é rei nti, tsí da
mii tsí Cesá san —ka'an ña.

¹⁶Kidáa né, ntāda kuenta Pílatú
san Jēsuu é na naxntēe ñá ña ntiká
krusi kan. Tīñ ña ña né, dá kue'en
ni'i ña ña.

Dā nakuntée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷Ntii Jesuu, ntéku dokó ña krusi
ña, kue'en ña mí nani Gōlgota é
káni tú'un Xkidiki Ntíxi kán é tú'un
hébreu. ¹⁸Ikān naxntēe ñá ña ntiká
krusí san ni ūvi ñá'á ka ñatii. Uun
ña nteé ña diñi kua'a ña ne, uun
ña nteé ña diñi datsín ña. Jēsuú
ne, nuu mé'ñu ña. ¹⁹Pilatú san
ne, táxnū ña kuvá'a ta'vi rkunū
é kuntēe dikí krusí san é kākā'an:
“Jesuu, ñá ñuú Nazaree, Rei iña ñá
Israeé”, ka'an. ²⁰Dōó titín ña Israeé
san nakuá'a ña tú'un sa'á, tsí mi
naxntēe ñá Jesuu ntiká krusí ne,
ētsin ñuú ka'nu. Úni tú'ún san uve
na'a: tú'un hébreu, latiín, ni tú'ún
griegú dí. ²¹Tō'ó dutu iña ñá Israeé
san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xntee nto: “Rei iña ñá Israee”. Díí ka vá’á ó te xntee nto: “Ñá é káka'an é Rei iña ñá Israee” —ka'an ña.

²²Ntá tsi Pilatú san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ē xntee na'a ú ne, é kuan tsí koo —ka'an ña.

²³Dā kúví náxntéé sntadún san Jesuu ntiká krusí san ne, kí'i ña doo ñá ne, dā kátsin dava ña kimi ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vi ni'i ñá xe un xé un ñá. Dā kí'i ña du'nu kani ñá dī, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ña túbí mí'i xī'i ta'an. ²⁴Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni ta'an ña:

—Ñá nakatsin o sá'a; díí ka vá'á ó te nadíki ó xoo e ní'i i —ka'an ña.

Kuan ó dé ña vata koo é kuintaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadíki ña xoo é ní'i i dú'nú ko”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

²⁵Dí'i Jēsuu ni ta'an dí'i ña, María, ñadī'i Cliofa, ni María Madālená ne, ntāñi étsin ña nú krusí san mí ntēé Jesuu. ²⁶Dā íni Jesuu dí'i ña ni ña ntini'i ñá, ña e dóo kuinima ñá ne, kaka'an ñá ni dí'i ñá:

—Nakunúu nta'a nto i'xá nto dan —ka'an ña.

²⁷Dá kakā'an xtúku ña ni ña ntini'i ñá:

—Nakunúun nta'an dí'i ó dan —ka'an ña.

Nté ntúvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ñá sán dí'i Jēsuu.

Dā xi'i Jēsuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸Dā kúví sá'a ne, íni Jesuu tsi é kuintaa ntí'i vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ña:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ña.

²⁹Ikān tuví uun kídí ntídi íá ne, xnuu nto'o ña uun tí'nti dóo ne, dā xntídō ñá díki chñn ne, da xní'ni ña xu'u ña. ³⁰Dā kúví xí'i ña ntídi íá sán ne, kaka'an ña:

—É kuintaa ntí'i ve —ka'an ña.

Kidāā né, náxka'nu ntei ña díki ñá ne, xí'i ñá.

Dā í'xi nūu uun sntadún san káa má xkintika Jesuu

³¹Ntúvi sá'a ne, ntúvi é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israee ne, ña ni ntío ña é kúve ka kúñu ña ntiká krusi ntúvi dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntúvi tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñá ni Pilatú san te ku'é é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntiká krusí san vata koo é na kúví kantí'i ña ne, dá kúvi nanuu ntee ña ña ntiká krusi. ³²Kidāā ne, ku'é'en sntādún san, kuka'nu ña xíki dá'nta ña ata iko díñi Jesuú san. ³³Ntá tsi dā xee étsin ña mí rkāa nteé Jesuú ne, kūtuni ña tsi é xí'i ña. Dukuān ne, ñá ni è'nu ña xiki dá'nta ña.

³⁴Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, í'xi nūu ña káa ñá má xkintika Jēsuú ne, ura tsí i kúí niñi ni ntute. ³⁵Xu'u é kantaa ú ni nto sá'a ne, íni u nee iña kúvi. Kaka'an ntāa ú ni ntō vata koo é na kuinti'xe nto dī, tsí iní u tsi nuu é ntaā i é káka'an u. ³⁶É un ntí'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kuintaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xiki ña ña ni tá'nu”, ka'an. ³⁷Uun ká xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō dí: “Kini ña'a san ña é i'xi nūu ña káa kúñu ñá”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ñá'a, ñá nani Jōsee, ña ñuú

Arimatea. Kuinti'xe xu'ū ña Jesuu tsí da xé ū'ví ña ña Israeé san. Divi ña íkan ñá nta'a Pilatú san te kué'é ña itsi é naki'i ña kúñu Jēsuu. Pilatú san ne, xé'e ña itsi é kuān koo víi ña. Kidáā ne, ixnakí'i ña kúñu Jēsuú ne, dā kue'en ni'i ña. ³⁹Ikan tsí xee Nícodemu, ña é ñe'e é niñu, ixka'an ñá ni Jēsuu, ódo ñā vata oko u'xi kílū cho'o vídin é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san. ⁴⁰Ntuvi ña náki'i ña Jesuú ne, dā náxtinuu ñá ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatā xkoó ini ñá Israeé san. ⁴¹Mī náxnteē ñá Jesuu ntíká krusí san ne, íkan ētsin má utun tata. Ikān tuví uun ñaña xēe mí é vāta xoxo kunuu ntú'xi i. ⁴²Ikan tsí xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan ētsin tuví ñaña san, tsí da xé kuenta iña i é kāxio tū've víko iña ñá Israeé san.

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 Ntuvi dá naki'i vité san ne, ntikin ni'ni ká kue'en María Madālena nú ñaña kān. Dā íto ña ne, iní ña tsí e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ñaña san. ²Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedru ni ña ntiní'i ñā, ña e dóo kuinima Jēsuu. Kaka'an ñá ni ñā: —É nātavá ña Mastru ko nú ñaña ña kān né, ntē ñá ini o mí'i kūnaxnúu ña ña —ka'an Maríā san. ³Kidáā né, kii Pedru ni ña ntiní'i ñā, ña uun san, kue'en ñá nú ñaña kān. ⁴Ntuvi ñá koo da ntaínu ña kue'en ña, ntá tsi díi ka inú ka ña é ña uun san. Dí'na ña xee ña nú ñaña san. ⁵Náxkā'nu ntei ña diki

ñā, íto ni'ni ña iní ñaña sán ne, iní ña doó san, ntá tsi ña ni kí'vi ña. ⁶Kidáā ne, xēe Simuun Pedrú san ne, dā kukí'vi ña iní ñaña sán ne, ikān ini ña doó san. ⁷Ta'vi dōo é itñuu diki Jēsuú ne, ñá te tūví dadíi ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a. ⁸Kidáā ne, kúkí'vi ña uun ña'a sán di, ña é xee dí'na nú ñaña sán ne, dā ini ña ne, kuinti'xe ña. ⁹Ntá tsi vata kí'in diki ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mií é ntoto ña tē xi'i ña. ¹⁰Kidáā né, ntiko kōo ña ntini'i ñā, kunú'u ña nú vi'i ña kān.

Dā ntii díto Jesuu núu María Madālena

(Mr. 16:9-11)

¹¹Ntá tsi Maríā sán ne, ntitsí ña diñi ñaña san, kaéku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkā'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñaña sán ne, ¹²iní ña uvi ña'a ánjē san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoo ña nú xuu mí intéku kúñu Jēsuu. Uun ña'a ña tuví ña díkí ñaña sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan. ¹³Tsixe'e ña ñā: —¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? —ka'an ña. —Tsí kue'en ni'i ña Mastru kó ne, ntē ñá iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñá ni ñā. ¹⁴Dā ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokōto ñá ne, íkan tsí ini ña Jesuu ntitsí ña, ntá tsi ña ni iní ña te divi Jēsuu. ¹⁵Jesuú ne, tsixe'e ña ñā: —¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukun? —ka'an ña. Ña kaito ntodo útun tatá san, kuíni Maríā sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Te divi nto kuē'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto nī ko mí'i náxnuu nto ñā vata koo é kī'ín u, kínaki'í u ña —ka'an ña.

¹⁶Dá kakā'an Jésuu ni ña:

—iMaríā! —ka'an ña.

Dā xkókoto ña, kaka'an ñá ni ña tū'un hébreú san:

—iRabuni! (é kāni tū'un Mastru) —ka'an ña.

¹⁷Dá kakā'an Jésuu ni ña:

—Ñá kū dí tiin nta'an ko, tsí vata ntáa u mí tuví Uvā ko. Ntá tsi kuē'en mí ntántoo ení ko ne, ká'an ni ñā tsí ntaa u mí tuví Uvā ko, é divi ña Uva ntó di, tsí uun tsi Xuva ko ni ntó —ka'an ña.

¹⁸Kidáā ne, kué'en Māría Madaléná san, kuka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Í iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidáā ne, ntaa ña ni ña tū'un é kākā'an Jésuu ni ña.

Dā ntii díto Jesuu mí ntántoo ña ntini'i ñā

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹Dā kuáa divi tsi ntúvi é kuvi uun vité san ne, kanti'u tsí xi'í san mí ntoo ña ntini'i ñā, tsí da xe ntaú'vi ñá ña Israeé san. Ikan tsi kúkí'vi Jesuu, ntítsí ña mé'ñu ña kán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁰Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, nánē'e ñá ña nta'a ña ni xkintika ñā. Nā tē nté kaa naku'un díní nima ñá ntini'i ñā da íni ña Jesuu. ²¹Kidáā ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata ō táxnuu Uvā kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto di —ka'an ña.

²²Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, tí'ví nteē ñá ña, kaka'an ña:

—Naki'i nto Espiritū Sántū san.

²³Da xōó ka ña'a é kāda ka'nu iní nto ni ña kuétsí ña ne, é ntí'i kuétsi ñā. Ntá tsi da xōó ka ña'a é ña kada ka'nú iní nto ni ña kuétsí ña ne, é kuan tsi koo kuétsi ñā —ka'an ña.

Dā íni Tumaá e ntóto Jesuu

²⁴Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ña é kuvi uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā, ña e ntántēe I'xa Uví ne, xóxo ña da ntii díto Jesuu. ²⁵Ntá tsi ntáka'an ñá ntini'i ña, ña nguii san ni ña:

—É iní nti Mastru kó ve —ka'an ña.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ntāa ntu? Tē ña kiní u mí dūku tsikí san nta'a ña, tē ña nakí'ví u rkinta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñá nakí'ví u nta'a ko mí kanúu xkintika ñā dí ne, ña kúvi kuinti'xe ko —ka'an ña.

²⁶Dā kúvi ūna ntúvi ne, ntoo xtuku ña ntini'i ñā má vi'i kán né, ikán tuví Tumaá san di. Kanti'u tsí xi'i ntóo ña, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ñā, kaka'an ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁷Kidáā ne, kaka'an ñá ni Tumaá san:

—Nakí'vín rkinta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakí'vín xkintikā kó san. Nā ku kuān nte dó'on; na kuinti'xe o ko —ka'an ña.

²⁸Nantíko kōó Tumaá san, kaka'an ñá ni ñā:

—iTō'ó mií ko! iXuva ntí'xe ko! —ka'an ña.

²⁹Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ña:
—Vi'i a vé ne, kakuinti'xe o tsí da
xe ínin ko. Ntá tsi inté kui va'á ña'a,
ña é kakuinti'xe i kó kuān te vata
kiní ña ko! —ka'an ña.

Nuu i é de vá'a ña tutú sa'a

³⁰Ñá te da díí ka nuu i é idé Jesuu
núu ñá ntini'i ñá é ña ni úve na'a
tutú sa'a. ³¹Ntá tsi nuu i sá'a úve
na'a vata koo é kuinti'xe nto tsí
Jesúu ne, divi ñá é táxnuu Xuva ko
ñá né, divi ñá é I'xá Xuva ko ñá di.
Te kuinti'xe nto ña ne, ní'i nto ntuvi
vá'á iña ntó kuenta iña ña.

**Dā ntii dító Jesuu núu ū'xe
ñá'a ña ntini'i ñá**

21 Dā rkontúvi e kúvi sá'a
ntii dító Jesuu mí ntoo ña
ntini'i ñá etsin nu míni ká'nu é nani
Tiberia. Sá'a kúvi da ntii dító ña.

²Ikān ntoo dadíi Simuun Pedrú
san ni Tūmaa, ña e ntántēe I'xa Uví,
ni Natanāee, ña vé'xi ñuú Canaa é
kāduku ntēe ñuú Galilea, ni ntuvi
i'xá Zebedeu, ni ūvi ka xtúku ña
ntini'i Jēsuu. ³Simuun Pedrú san
kaka'an ñá ni ñá:

—Xu'ú ne, tsáká kitáva u —ka'an
ña.

Ntáka'an ñá ni ñá:

—Kí'ín ntí ni ntó di —ka'an ña.

Kué'en ñá, ñu'ú ña tun ntóo san.
Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun
tsákā ña ni tavá ña. ⁴Ntá tsi dā
ve'xi túvi ne, ikān ntii dító Jesuu,
ntítsi ña diñi ntute san. Ntá tsi ña
ntini'i ñá ne, ñá ni ini ñá te divi
Jēsuu. ⁵Kidāā ne, kaka'an Jesús ni
ña:

—Ō dá', čvāta ntu ní'i nto tsákā
san? —ka'an ña.

—Vátā —ka'an ña.

⁶Jesúu ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nakuítá nuu nto xunu nto diñi
kuá'a nto sán ne, ikan ní'i ntó ti —
ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ña ne, ntē ña ni
kuvi natavá ka ña xunu san e dóo
ñu'u tsitu kuē'en tsákā san. ⁷Ña
ntini'i ñá, ña e dóo kuinima Jesúsú
ne, kaka'an ñá ni Pedrú san:

—iDivi mastru kó ña! —ka'an ña.

Dā ve tsi téku Pedrú san é divi
Tó'o ñá ne, nákunū ña du'nu ña, tsí
kantií ña nuu ña, dā entíta ña iní
ntute san. ⁸Da nii vē'xí ña nguii sán
iní tun ntóo san, ntáñu'u ña taraxá
san é ñu'u tsitu tsákā san. Ñá te nté
sa ikā ñu'u ña nú ntúte san; ió te ūun
sientu métrū. ⁹Dā núu ña tun ntóo
san nú ñuti kán ne, ikān íni ña é
kai'xi ngíñu'u, nteku ítun tsákā san
ni tañú'ū san. ¹⁰Kaka'an Jesúsú ni ña:
—Na kí'xi nto uvi a tsáka, kiti dā
ve táva nto san —ka'an ña.

¹¹Kūxee xtuku Simuun Pedrú
san iní tun ntóo san ne, kanañu'u
ña taraxá san ñu'u kán. Uun ito
tsi ñú'u tsitu kuē'en taraxá san
tsáka na'nu ntí'i, uun sientu uvi
díko uxuni ti. Kuān te dóo kue'e
tí ne, ntē ña ni ntatsin táraxá san.

¹²Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Kixká'xi nto kuenta teváa —
ka'an ña.

Kidāā ne, nté uun ña'a ña ña ni
kene iní ña tsixe'e ña ñá xoo ñá'a
ña, tsí da xé ini ña tsí divi nti'xe ña
é Tó'o ñá. ¹³Xée etsin Jesúsú ne, dā
nánuu ntá'a ña tañú'ū sán, xe'é ña
ña. Kuan tsí o dé ña ni tsákā sán di.

¹⁴E sá'a kúvi ūni íto e ntii dító
Jesuu núu ñá ntini'i ña dā ntóto ña
é xi'i ña.

Kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru

¹⁵Dā kuvi é'xi ña ne, kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru:

—Símuun, í'xá Juuan, ¿vā díí díí ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? — ka'an ña.

Kaka'án Pedru ni ña:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ku'é'en é ká'xí a le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁶É kūvi uvi íto tsixe'e Jéssu ña:

—Símuun, í'xá Juuan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuenta vīin le'ntú ko sán ni — ka'an ña.

¹⁷É kūvi uni íto tsixe'e xtuku ña ñā:

—Símuun, í'xá Juuan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an ña.

Pedru san ne, dōo u'vi kúvi ña é uni íto tsixe'e ña ña tē ntío ña ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, divi nto ñni nto é un ntí'í. Divi nto ñni nto tsí ntio kó nto —ka'án Pedru san.

Kaka'an Jéssu ni ña kídaā:

—Ku'é'en é na ká'xi le'ntú ko sán ni. ¹⁸Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō. Dā kúvin ñatíí kuetsī ne, nákunūun du'nu o dá kī'in da mí'í ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, koó da nakāan ntá'a o ne, tuku ña'a naxnūu ña o du'nu ó ne, dá kī'in ni'í ña o mí'í ña ntío o é kī'in.

¹⁹Kuan ō ka'an Jéssu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuvi tē xi'í ña, vata koo é ká'an ñá'a tsi dōo ka'nu Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—iKuntikín ko! —ka'an ña.

Uun ña'a ña ntini'i Jéssu, ña e dōo kuinima ña

²⁰Dā xkókoto Pedru ata ñá ne, ñni ña tsí kantikín ña uun ña'a ña, ña e dōo kuinima Jéssu, ña e itúvi diñi ña da é'xi dadii ña da kúvi viko san, ña é tsixe'e xoo ñá'a é díko i ñā. ²¹Dā ñni Pedru ñá ne, katsixe'e ña Jéssu:

—Ña sá'a ne, ¿nté ntu koo kuvi ña? —ka'an ña.

²²Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ntio ko é kutuví ñá da nté nainu xtúku ú ne, ¿vá neē ntú kuenta ña o? iDivin né, kuntikín ko! —ka'an ña.

²³Dukuān ne, kuiní ña ntákuinti'xe i san tsí ña kuví nti'xe ña tsikan. Ntá tsi ña te ni ká'an Jéssu e ña te kuví ña. Da mii tsí é káka'an ña: “¿Vá neē ntú kuenta ña o te ntio ko é kutuví ka ña dā nté nainu xtúku u?” kuan ō ka'an ña.

²⁴Divi ña ntini'i Jéssu, ña tsikán ne, divi ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee ña e ñni u. Xu'u tēe na'á u tú'un sa'a. Ini o tsí nuu é ntaā i é káka'án u.

²⁵Jesuú ne, díí ka tītín ka nuu i é idé ña di. Tē dí ni ūve na'a un ntíí ntíi sá'a ne, á te nté ña xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an ña ña.